

БЯРОЗКА

Для тых, хто хоча разабрацца ў гісторыі,
сучаснасці, сабе!

Штомесячны літаратурна-мастацкі, грамадска-палітычны часопіс,
дадатак да літаратурна-мастацкага часопіса «Маладосць»

ЛІПЕНЬ

Выдаецца са снежня 1924 года

У 1974 годзе часопіс узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны»

Галоўны рэдактар **Алена Сцяпанайна МАСЛА**

Рэдакцыя:

Арцём КАВАЛЕЎСКИ

(рэдактар аддзела мастацкай літаратуры)

Рагнэд МАЛАХОЎСКИ

(намеснік галоўнага рэдактара)

Галіна ПШОНІК

(рэдактар аддзела публіцыстыкі)

Мастацкі рэдактар Віктар КАЛІНІН

Тэхнічнае рэдагаванне і вёрстка

Любові КАСЦЮКЕВІЧ

Стыльрэдактар Наталля ПАХОМЧЫК

Рэдакцыя не рэцэнзуе і не вяртае дасланыя рукапісы.

Пры адсутнасці дадзеных аўтара ганарар не налічваецца.

Пры перадруку спасылка на «Бязроўку» абавязковая.

Юрыдычны адрас: 220005, Мінск, Пр. Незалежнасці, 39.

Адрас для карэспандэнцыі: 220034, Мінск, вул. Захаравы, 19,

«Бязроўка». E-mail: bjarozka@mail.ru, bjarozka@gmail.com

Сайт: bjarozka.lim.by Тэлефон рэдакцыі: 288-24-62.

Папцісана да друку 08.07.2011. Фармат 70 x 100^{1/16}. Папера афсетная.

Друк афсетны. Умоўн. друк. арк. 5,20. Ул.-выд. арк. 5,15. Тыраж 1282 экз. Заказ 1786.

Кошт нумара ў розніцу 5000 руб.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку».

220013, Мінск, праспект Незалежнасці, 79. ЛП № 02330/0494179 ад 03.04.2009 г.

Часопіс «Бязроўка» зарэгістраваны ў Міністэрстве інфармацыі РБ.

Рэг. нум. 210.

© «Бязроўка», 2011.

**Заснавальнікі — Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь;
рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Літаратура і Мастацтва»**

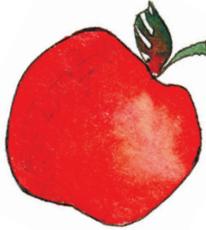

Проза
НЕЗАБЫЎНЫЯ СУСТРЭЧЫ
З АВЕЧКАЙ АДЭЛЯЙ АБО ADELJASTAR@TUT.BY **4**
 Наталля БУЧЫНСКАЯ

ДА КАГО ПРЫХОДЗІЦЬ ШЧАСЦЕ **11**
 Алена МАСЛА

ЯНКАВА КРЫНІЧКА **14**
 Пятро СІНЯЎСКІ

СТАТУТ СПРАВЯДЛІВАСЦІ **46**
 Галіна ПШОНІК

Кніжная паліца
ХТО ЗАПАЛІЎ «ВЯСЁЛКУ НАД НЁМАНАМ» **20**
 Алена МАСЛА

НАБАЯЎ ДЗЕД ПАВЕЛ **31**
 Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Атлас свету
ДЗЕНЬ ДОБРЫ, КІТАЙ! **21**
 Анастасія РАДЗІКЕВІЧ

ПРА ШТО РАСКАЖУЦЬ ДЗЕВЯЦЬ ДРАКОНАЎ **22**
 Анастасія РАДЗІКЕВІЧ

ПАДАРУНКІ ДЛЯ ПРЫГАЖУНІ **26**
 (Кітайская народная казка)

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ, Вераніка КАРЛЮКЕВІЧ
 (Літаратурная апрацоўка і пераклад)

Ліст нумара
РАДАВОД ДА ВОСЬМАГА КАЛЕНА **29**
 Ганна ЗУБКО

Нашы святы

32 ВІТАЙМА ВОЖЫКАЎ! ВЕРШЫ
Серж МІНСКЕВІЧ, Наталля ПАХАМОВІЧ

Дэбют у «Бярозцы»

34 ХЛОПЧЫК І САБАКА
Ганна СТАРЫКОВІЧ

52 ТРОЛІХА
Ганна ДАР

Літаратурны конкурс «Верасок»

40 КАЗКА ПРА РОДНУЮ МОВУ
Кацярына КУМАГЕРЧЫК

41 МІЛАГУЧНАЯ І ПЯШЧОТНАЯ
Анастасія АКУНЕВІЧ

Паэзія

42 ЮСІФ РОГАЛЬ: «ПАЭЗІЯ — ГЭТА ПЕСНЯ І... ФІЛАСОФІЯ ЖЫЦЦЯ»
Арцём КАВАЛЕЎСКИ

43 ВЕРШЫ
Юсіф РОГАЛЬ

IQ-размінка

54 СУПЕРЗАГАДКА АД УЛАДЗІМІРА МАЦВЕЕНКИ

Таямніцы паселішчаў

56 ЧАШНІКІ, ЧАШКАЎШЧЫНА, ЧАШКІ, ЧАША...
Аляксандр РОГАЛЕЎ

Дынамік

59 ПРАФЕСІЯ — АДКРЫВАЦЬ ТАЛЕНТЫ
Вольга НАВАЖЫЛАВА

Вернісаж

64 ПАД ВЕТРАЗЯМІ НАТХНЕННЯ

Незабыўныя сустрэчы з авечкай Адэляй

або Adeljastar@tut.by

Наталля БУЧЫНСКАЯ

(Працяг. Пачатак у № 1—3)

АДЭЛЯ ІДЗЕ Ё САМАВОЛКУ

Мы з Адэляй пісалі ліст у Грынпіс. Тэкст давялося складаць мне. Не абышлося без спрэчак.

— Спадарыня Наталля! Вы ўжо напісалі, што я вельмі выхаваная асоба?

— Адэля, нельга так груба засяроджваць увагу на сваіх станойчых якасцях. Яны павінны вынікаць з тэксту, з формы ліста.

— Што вы выдумляеце! Форма любога ліста — сухі нецікавы прамавугольнік. Вы ж не згадзіліся пісаць на выразаным з каляровай паперы сэрцайку. Было б зразумела, што размова ідзе пра чуліваю, тонкую натуру, здольную ацаніць сапраўды прыгожае...

— Давай лепш напішам, што цябе трывожыць стан навакольнага асяроддзя.

— Добра, — згадзілася авечка, — але падкрэсліце, што мяне клапаціць не нейкае далёкае асяроддзе, а якасць траўкі на маім выпасе, смак вады ў рэчцы, з якой я п'ю.

— Абавязкова, — запэўніваю я.

Праз хвіліну-другую Адэля зноў спяшаецца з парадамі:

— Вы не забыліся адзначыць, што я — не проста шараговая авечка якая-небудзь? — Адэля зазірнула праз маё плячо ў ліст. — Так

і ведала! Вы нічога не напісалі пра маю незвычайную воўначку, пра прыгожы разрэз вочак, пра чуйны далікатны носік.

— Адэля! У Грынпіс нікога не цікавіць твая адметная прыгажосць.

— Па-вашаму, усё адно, з кім мець справу — з прыгажуняй ці з пачварай? Не смяшыце мяне!

— Перачытай газету! Нідзе не ўзгадваецца пра знешні выгляд удзельнікаў руху за чысціню планеты. Увага надаецца іх ідэям і праектам.

— З вамі немагчыма дамовіцца! Ну, пішыце, што хочаце. Але ваш ліст атрымаецца занадта сухім і нудным.

— Можа, ты сама лепш пішы?

— Вы абяцалі, што сфармулюеце асноўную ідэю, а я толькі перапішу. Вось і пішыце.

— Тады не перашкаджай.

— Я разумныя думкі падказваю, натхняю, — пачала спрачацца авечка, — а вам усё не дагодзіш.

— Памаўчы колькі хвілін. Вось табе кнігі. Цікавыя і вельмі карысныя, — я падсунула Адэлі «Псіхалогію сяброўства» і «Правілы этыкету».

— З малюнкамі? — зацікавілася Адэля.

— З прыгожымі фотаздымкамі, — я вярнулася да пісьмовага стала, усцешаная, што Адэля сцішылася з кніжкамі на канапе.

Праз некалькі хвілін чарнавік ліста быў гатовы.

— Адэлька, ідзі перапісвай, — паклікала я.

Адэля падскочыла да мяне, схапіла ліст і прабегла па ім вачыма.

— Я так і думала! Ніякай фантазіі, а яшчэ пісьменніца!

Я ўпёрлася:

— У лісце выкладзены твой погляд на экалагічную сітуацыю ў свеце і растлумачана, чаму ты хочаш уступіць у арганізацыю Грынпіс. Я прывяла прыклад твайго асабістага ўнёску ў змаганне за чысціню навакольнага асяроддзя. Гэтага дастаткова.

— Добра, не будзем тлуміць людзям галаву маімі неверагодна цудоўнымі якасцямі, — раптам здалася Адэля і, сціпла апусціўшы вочкі, прысела да стала.

— Спадарыня Наталля, заварыце рамонкавай гарбаты, пакуль я буду працаваць, — папрасіла Адэля.

Я згодна кінула і пайшла на кухню. Калі я вярнулася з гарбатай і печывам, Адэля нават канверт ужо запячатала.

— Адэля, я хацела праверыць ліст, каб ў ім не было граматычных памылак...

— Няўжо вы пішаце з памылкамі, пані Наталля! — жахнулася авечка.

— Праверыць ніколі не зашкодзіць. Ты перапісала вельмі хутка, мне было б спакайней зірнуць, як у цябе атрымалася.

6 — Мяне абражае ваш недавер, — заявіла Адэля, хаваючы канверт за спіну. — Уяўляеце сябе самай разумнай, самай вытанчанай асобай? А вакол невукі бязглуздыя?

Я абурылася.

— Адэля! Я нічога такога не мела на ўвазе. Проста табе рэдка даводзіцца пісаць.

— Гэта нічога не значыць. А почырк мой нават лепшы за ваш. Таленавітыя асобы таленавітыя ва ўсім!

— Вельмі рада за цябе, Адэля, — суха адказала я. Відаць, аднаго маленькага ўрока па псіхалогіі і этыкеце замала для маёй знаёмай.

— І наогул, пані Наталля, — падазрона зірнула авечка, — з тае пары, як я стала «зоркай», вы ставіцеся да мяне з зайздрасцю.

Ад нечаканасці я аж прысела:

— З чаго б гэта?

— А з чаго б вы адмовіліся пісаць пра маю прыгажосць і дасціпнасць?

— Мы ж ліст не на конкурс «Міс Свету» пісалі, а ў арганізацыю, якая займаецца аховай прыроды!

Вось хто мяне за язык цягнуў?

— Ой, пані Наталля! Якая светлая ў вас галава! Але чаму вы раней не прапанавалі мне даслаць ліст на такі конкурс?

А яшчэ мы прыдумалі расставіць на лужку Адэлі шыльдачкі з заклікам не пакідаць пасля сябе смецце. Тры вечары запар выразалі шыльдачкі з невялікіх дошак і пісалі тэкст алейнымі фарбамі, каб яго не размыла дажджом. Урэшце аднеслі іх на лужок, вызначылі месцы, дзе трэба ўкапаць шыльдачкі. Хто капаў? Вядома, не Адэля. У яе быў неадпаведны настрой. Давялося шчыраваць адной. Раз-пораз авечка падбягала да мяне і незадаволена бляяла:

— Вы так доўга корпаецеся! Нельга хаця б крышку паспяшацца?

— Адэля, ты можаш мне дапамагчы. Справа пойдзе хутчэй.

— Ат, вы і самі выдатна дасце рады.

— Хаця б патрымай шыльду, мне самой нязручна.

— Не думала, што вы такая няўмека!

Мне гэта падалося крыўдным. Я не вытрывала:

— Адэля! Я тут, між іншым, твае праблемы вырашаю!

— Я заўсёды ведала, што вы эгаістка! Дапамагчы прыяцельцы вам цяжка?! Але няхай, патрымаю шыльду, — велікадушна заявіла авечка, — бо да самага вечара будзеце корпацца.

І канечне ж, зусім выпадкова гэта аказалася апошняя шыльда.

Надзейна ўкапаўшы яе, мы прытапталі зямлю навокал. Асабліва старалася Адэля — тупала ўсімі чатырма ножкамі. Выцершы пот з ілба (цікава, калі яна паспела стаміцца?), задаволеная заявіла:

— Ну, і папрацавалі мы сёння! Даставайце фотаапарат, пані Наталля. Трэба мяне сфатаграфавачь. Гэта ж гістарычны момант.

Адэля прыхінулася да шыльдачкі, прыгожа нахіліла галоўку і прыемна ўсміхнулася — проста фотамадэль. Я некалькі разоў шчоўкнула фотаапаратам і адступіла на некалькі крокаў — палюбавацца на сваю працу. На лужку красаваліся рознакаляровыя шыльды з наступным тэкстам: «Авечка Адэля, кандыдатка ў Грынпіс, звяртаецца да наведвальнікаў з просьбай захоўваць на лужку чысціню і парадак. Вас здымае схаваная камера! Фотаздымкі парушальнікаў чысціні будць размешчаныя ў мясцовай газеце». Ніякай камеры паблізу не было. Але Адэля запэўніла, што з такім папярэджаннем абвестка будзе больш дзейснай.

Праз колькі дзён Адэля не прыйшла да мяне ў прызначаны час. Звечарэла. Я некалькі разоў тэлефанавала гаспадыні сваёй знаёмай. Урэшце пані Гэлена адгукнулася.

— Слухаю вас.

— Прабачце, што турбую. Адэля павінна была зайсці. Ужо цямнее, а яе ўсё няма. Здарылася што-небудзь?

— Адэля сёння моцна правінілася — самавольна ўцякла з лужка праведаць у лесе Малімонку і заблукала.

— Што з ёю? Ці знайшлася? — расхвалявалася я.

— Ужо ўсё ў парадку. Я ёй такую галавамыйку ўсчыніла! Але ж вы ведаеце Адэлю — стала з рахманым выглядам, вочкі апусціла, капыткі ўмольна склала, прабачэння прасіла.

— Вы маглі б паклікаць яе да тэлефона?

— Дзе там! Як толькі мы з гаспадаром адпусціліся і Адэля зразумела, што навальніца над яе галавой мінула, яна адразу — шусь за парог. Да вас пабегла. Але вельмі прашу: не затрымлівайце Адэлю доўга.

— Дамовіліся, пані Гэлена. Усяго найлепшага.

Чакаць доўга не давялося. Праз хвілін пяць Адэля настойліва барабаніла ў дзверы. На здзіўленне, выгляд у яе быў вельмі бесклапотны, хаця і крышачку неахайны.

- 8 — Ах, пані Наталля! Які цудоўны сённы ў мяне дзень! Столькі прыгод, столькі новых эмоцый! — Адэля плюхнулася ў фатэль.
- Нарабіўшы гаспадарам столькі турбот, ты такая задаволеная!
- Гаспадыня ўжо нажалілася? Ведаеце, яна хоць і добрая жанчына, але злапамятлівая.
- Адэля, — абурылася я, — гэты чалавек дае табе працу, жылло, клапоціцца пра цябе. А ты яе злапамятлівай называеш. Нельга так!
- Але ж я нічога благога не зрабіла. Проста пайшла на шпацыр без дазволу. Дык яна нават умовамі кантракту пагражала. Я не павінна самавольна цягам рабочага дня пакідаць працоўнага месца.
- Цалкам нармальнае патрабаванне.
- Лёгка вам гаварыць. А як бы я змагла паглядзець на ўмовы працы нашай Малімонкі? Пасвіцца яна цяпер у ляску, і задаецца: ёй там нашмат лепей.
- Адэля, твае гаспадары лепш ведаюць, дзе кожная з вас павінна пасвіцца.
- І вы туды ж. Гаспадыня мяне цэлюю гадзіну выходзіла. Нават хацела за правіну пазбавіць прэміі. А я цэлы год чакала!
- А якая табе належыць прэмія?
- Найлепшых працаўнікоў пані Гэлена напрыканцы лета возіць на выставу. Я летась атрымала ружовую стужку. А сёлета, пэўна ж, атрымаю залатую і стану самай знакамітай авечкай. Дык няўжо за адну правіну мяне можна пазбавіць такой магчымасці?
- Гэта няхай твая гаспадыня вырашае.
- Ат! Усё будзе добра. Я ўжо яе ўгаварыла, а яна гаспадара пераканае. Я не сумнявалася, што змагу іх аблапошыць.
- Як ты можаш быць такой няўдзячнай?
- Адэля скрывіла вінаватую міну:
- Ах, прабачце! Бяру свае словы назад. У мяне насамрэч самыя цудоўныя гаспадары ў свеце.
- А ты прымушаеш іх турбавацца. Табе яшчэ пашчасціла, што за самаволку толькі ў войску на «губу» садзяць.
- Адэля насцярожылася:
- Гэта яшчэ што?
- Калі жаўнер службыць у войску, яму даецца выхадны, а калі збягае ў самаволку ці яшчэ як-небудзь правініцца, яго чакае суровае пакаранне: цэлы дзень на кухні абіраць бульбу, ці пляц месці, ці яшчэ што. Здаецца, гэта называецца «пасадзіць на губу».
- Які жах, — скаланулася Адэля. — Вы дакладна ведаеце, што такое пакаранне прымяняецца толькі ў войску? Дык няма чаго мяне папохаць нанач гледзячы. Лепш паслухайце пра мае прыгоды. І, калі ласка, прычашыце маю воўначку, бо там недзе дзядоўніку паначаплялася.
- Я ўзяла ў рукі масажную шчотку і прысела каля Адэлі.
- Ну, раскажвай.
- Ах, як прыемна было апынуцца ў ляску. Там столькі зеляніны,

такія пахі неверагодныя! А якія сакавітыя сунічкі растуць на палянках, а малінкі якія салодкія! Малімонка казалася, што праз дзень-другі чарніцы паспеюць. Я раней дзівілася, што ёй траўка на маім лужку недаспадобы. А яна сваімі заўсёднымі скаргамі змусіла гаспадароў перавесці яе ў лясную філію. Не дзіўна, што яе малако смачнае і карыснае — столькі вітамінаў за дзень ужывае. Да яе штодзень прыбывае сяброўка з вёскі і пасвіцца побач. Завуць Даліктуся. Ну і асоба! Ганарліўка і задавака! Цэлымі днямі спрачаюцца, чыё малако смачнейшае і больш карыснае. І адна адной рэцэпты пераказваюць, ад якіх паляпшаюцца смак і якасць малака — нудота. Але я іх расштурхала! Такую беганіну са скокамі арганізавала — увесь лясок гудзеў!

Я расчэсвала футрачка, выбіраючы з яго былінкі і дзядоўнік. Воўначка была прыемная на вобмацак і пахла ляснымі травамі. Адэля крутанулася ў фатэлі. Ад неспадзеўкі я моцна тарганула за пасмачку.

— Ой! Скубеце, быццам кудзелю! Няўжо нельга далікатней! — залямантавала Адэля. — Досыць з мяне двойчы на год у цырульні здзек трываць.

— Ты расказвала пра Даліктусю і Малімонку, — нагадала я.

Авечка ажывілася:

— Я паабяцала, што калі яны змогуць пра сябе што-небудзь цікавае распавесці, дык вы і пра іх у кніжцы ўспомніце. Яны прыйдуць заўтра.

Я замерла. Што там за козачкі? Калі даваць веры Адэлі — не такія ўжо яны прыемныя асобы.

— Адэля, трэба было параіцца са мной! Чаму ты ніколі не думаеш перш, чым рабіць?

Адэля фыркнула:

— Я ўсё выдатна прадумала. З'яўленне ў кнізе такіх асоб як Малімонка і Даліктуся яшчэ больш выгодна адцяніць маю дасціпнасць і розум. Я ж эпізадычных персанажаў падбіраю.

— Каб ты больш нікому ні слоўца не казалася пра кнігу, не перамовіўшыся са мной! І толькі з майго дазволу можаш прапаноўваць каму-небудзь прыходзіць!

— Дамовіліся, — лёгка згадзілася Адэля. — Слухайце, што было далей. Наскакаўшыся з козачкамі, я адвіталася і выправілася ў дарогу. А яны, нядбаліцы, нават не падумалі мяне праводзіць. Вось я і заблукала.

— А ваўкоў не баялася?

— Ой, не смяшыце мяне. Якія ваўкі ў маленечкім лясочку ля самага горада?!

— І праўда. Ці доўга ты блукала?

— Гадзінку-другую. Але вакол было столькі цікавага! Калі пачало цямнець, пачула, як мяне клічуць. Я за кустом сцішылася — пэўна перасцярога не бывае залішняй. Бачу: гаспадар праз падлесак ломіцца. Усхваляваны, расчырванелы. І вось тут, — Адэля падняла ўгору

10 капыток, — такая забава пачалася! Яны па кустах шастаюць, гукаюць, а я адбегла на колькі метраў убок і стаілася.

— Навошта? — не зразумела я.

— Дзеля смеху! Гаспадары паклічуць — я адгукнуся, а сама бегма ў другі бок. Ледзь живот не надарвала, стрымліваючы смех. А калі нацешылася ўволю, выйшла ім насустрач і прыкінулася вельмі напалоханай. Вы памятаеце, што майго гаспадара клічуць пан Пастарнак? Бывае, я дражню яго вось гэтай песенькай:

Танцавала рыба з ракам,
А пятрушка з пастарнакам,
А цыбуля дзілавала,
Што пятрушка танцавала.

Пан Пастарнак так смешна крыўдзіцца!

Я не вытрывала:

— Адэля! Твае паводзіны проста абурваюць мяне! Збірайся, правяду цябе да фермы. Не хапала, каб ты зноў якую штуку выкінула!

Усю дарогу дадому Адэля незадаволена бубнела, што яна і сама ў стане дабрацца дамоў без прыгод, але я не слухала. Прывяла да самых дзвярэй загончыка, суха развіталася і пайшла дамоў.

Малюнкi Алены ЯРМОЛЕНКА

Да каго прыходзіць шчасце

Алена МАСЛА

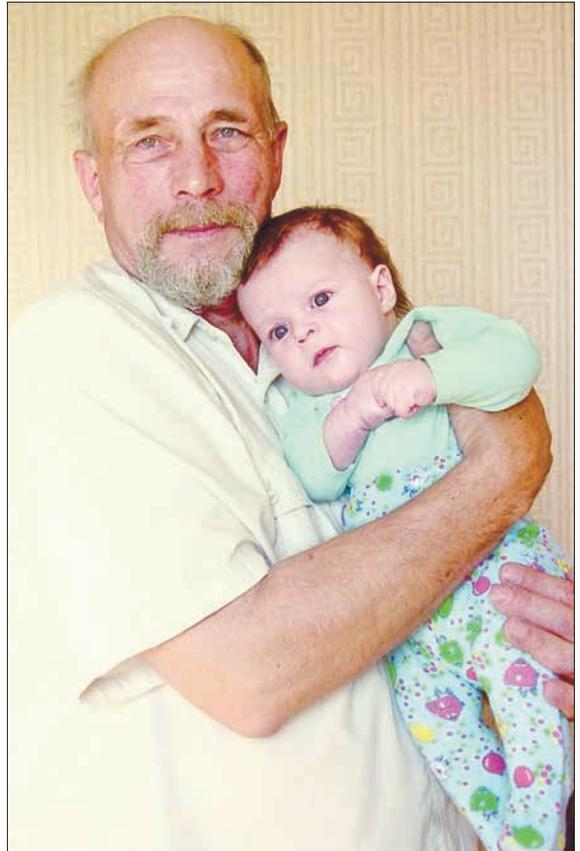
«Жыў-быў Мікіта: карыта разбіта, нячсана воўна і ў двары работы поўна — каса не кляпана, канёк не каваны, мука не пытлявана, вяроўка парвана, ніўка не ўзарана.

Выйшаў Мікіта з хаты, глянуў наўкол — работы не адбавілася. Махнуў рукою: «Зраблю зімою»»...

Так пачынаецца казка Пятра Сіняўскага «Самабраны абрус». У ёй гультай Мікіта выпраўляецца за трыдзевяць зямель, на кірмаш да караля Саса, дзе «...каралеўскія піва, хлеб і мяса», — шчасце набыць.

Па свеце Мікіта павандраваў, шмат чаго пабачыў-паспытаў, каб зразумець, «...што не бывае на свеце, каб віламі не махаць, на пуп не падымаць, а толькі есці каравай, спаць, гуляць, пальцам ківаць ды на дзевак паглядаць». З гэтым разуменнем вяртаецца хлопец «...з-пад каралеўства Саса, не бачыўшы год ні хлеба, ні мяса». Бярэцца за працу дома, дзе «... усім вядома, салома ядома», — і становіцца Гаспадаром, да якога, адгукнуўшыся на шчыраванне і працавітасць, шчасце само прыходзіць у хату.

Адказнасць чалавека за свае ўчынкi, свой лёс і, як вынік, — лёс роднай зямлі — ці не галоўны лейтматыў і гэтай, і іншых казак Пятра Сіняўскага. Варта прыгу-

Пятро Сіняўскі з маленькім унукам

Сустрэча, падараная лёсам: пятнаццацігадовыя Пятро і Саламея (справа) — будучыя муж і жонка

біць гаючай вады з яго казачных крыніц, каб зразумець — вада гэта жыццядайная, жывая. Казкай Пятро Сіняўскі дапамагае сучаснікам спасцігнуць свет і месца ў гэтым свеце кожнага з нас. А гэта задача не проста важная — вызначальная ў жыцці.

Пятро Сіняўскі нарадзіўся на поўначы Беларусі, на Мёршчыне, у вёсцы Клётаў Двор. Пасля бацькі пераехалі жыць у Язна. Юнак вучыўся ў Мёрскай школе рабочай моладзі, працаваў на будоўлі. Падчас працы ў Браслаўскім ПМК-145 быў пазаштатным карэспандэнтам раённай га-

зеты «Браслаўская звязда». Калі ў трыццаць гадоў вырашыў паступіць на завочнае аддзяленне журфака, галоўны рэдактар «Бра-

У дарозе за казкамі

слаўскай звязды» А. В. Карэнька напісаў у характарыстыцы: «Хаця не такія частыя выпадкі, калі чалавек дазнаецца аб сваім прызванні ў сталым узросце, затое гэта якраз той выпадак, калі прызванне вызначаецца беспамылкова.»

Так яно і было. Быў закончаны журфак, была праца ў абласной газеце «Віцебскі рабочы», у газеце «Народнае слова» ды іншых выданнях...

І былі КАЗКІ. Іх друкавалі і газеты, і рэспубліканскія літаратурныя часопісы. Віцебскі абласны тэатр «Лялька» па п'есе Пятра Сіняўскага «Сказ пра Гаўрылу з-пад Полацка» паставіў спектакль, які не сыходзіў са сцэны многія гады...

Пятра Сіняўскага не стала ў лютым 2008 года. Ён памёр ад невылечнай хваробы на 62-м годзе ў роднай вёсцы Язна, куды разам са сваёй жонкай Саламеяй перабраўся з Віцебска.

Аднак пра такіх людзей, як Пятро Сіняўскі, не хочацца гаварыць у мінулым часе. Нават з кароткага аповеда відаць, што гэты чалавек — гаспадар свайго лёсу. Жыццё яго — прыклад таго, што ніколі не бывае позна брацца спраўджваць свой покліч, здзяйсняць сваю мару — каб заняць сваё, толькі табе наканаванае месца пад сонцам. Да такіх людзей і прыходзіць шчасце.

Гэта разуменне натхняе і дапамагае жыць. І натхняюць чароўныя казкі Пятра Сіняўскага, напісаныя трапнай, складнай мовай, дзе слоўца не адняць і не дадаць, дзе ўсё дыхае мудрасцю і прагай справядлівасці. Такія творы не старэюць, у іх заўжды ёсць сённяшні і заўтрашні дзень.

Пятро Сіняўскі з жонкай Саламеяй

Цяпер пра літаратурную спадчыну мудрага казначніка клапоціцца яго жонка Саламея Антонаўна. У РВУ «Літаратура і Мастацтва» яна прынесла рукапісы казак, якія пры жыцці Пятра Сіняўскага друкаваліся ў перыядычных выданнях, але кнігай не паспелі стаць. Падрыхтаваць і выдаць кнігу ўзялося выдавецтва «Літаратура і Мастацтва».

Казак усяго чатырнаццаць, але столькі ў іх цяпла і сонечнага святла, што хопіць абагрэць усіх, хто прагне чысціні і дабра.

Прачытаўшы «Янкаву крынічку» — адну з казак Пятра Сіняўскага, якая друкуецца ў гэтым нумары «Бязрозкі», кожны, сябры, зможа пераканацца ў праўдзівасці сказанага.

ЯНКАВА КРЫНІЧКА

Пятро СІНЯЎСКИ

Жыў-быў на свеце хлопчык Янка. Маленькі такі, ласкавы — раніцой прачнецца, матулю пацалуе, да бацькі прыхінецца ды на вуліцу, на сонейка бяжыць.

Выбежыць, ад яркага святла прыжмурыцца, навокал зірне — хараство якое! Проста перад хацінаю луг, яшчэ росны. Янка на лузе ўсіх чмялёў разбудзіць, са стракозамі навыверадкі паскача, з травы ды з кветак кропелькі расы пазбірае.

А за лугам лес быў, стары, дрымучы. Быццам з выгляду суровы, але ж якая суровасць, калі Янка па сцяжынцы бяжыць, галінкі перад ім расхінаюцца, і тады па сцяжынцы зайчыкі сонечныя скачуць. Птушкі навокал з такой ахвотаю заліваюцца, нібы толькі ўчора спяваць навучыліся.

А зязюля бесперапынна Янку гады налічвае: жыві, хлапчына, калі такі ўдалы, доўга, не маркотна, бацькам на радасць, суседзям на забаву.

Прыбязжыць Янка да возера. Над ім яшчэ туман з ночы расступіцца не паспеў — разыходзіцца, растае, проста на вачах недзе прападае. А вада ў возеры сцішылася, быццам прыслухоўваецца, у якім канцы акунь плюхне і дзе шчупак перавернецца.

Выкупаецца Янка ў возеры, на бераг вылезе, а сонейка яго так і грэе, так і песціць, імкнецца ўсё цяпло сваё і пяшчоту перадаць. Вось гэтак і рос Янка, у шчасці ды радасці.

Аднойчы заснуў ён ля возера. Прачнуўся ад таго, што ў горле перасохла, піць захацелася. Устаў з цёплай зямлі і да возера хацеў ісці. А тут зямля пад ім здрыганулася, расступілася — і пад нагамі ў Янкі крынічка засвяцілася. Вада ў ёй, як жывая, забілася, празрыстая, пад сонейкам іскрыстая.

Прыпаў Янка да крынічкі, напіўся. З тае пары неяк змяніўся — вырас цуд, а не хлопец.

І вось што за ім сталі прыкмячаць людзі. Калі бяда ў каго здарыцца, Янку цягне, нібы магнітам, да таго чалавека. Прыйдзе, пасядзіць, часам скажа што, а часам і памаўчыць, але паўбяды людской, адыходзячы, з сабой забірае. А з паўбядой чалавек ужо і адзін справіцца.

Калі ж дзе вяселле, Янка там першы. У скоках спрытны, на прыпеўкі гаваркі, на жарты вясёлы. Агонь, а не хлопец!

Гармонік возьме — песня сама сабою ў Янкавай душы складаецца, тут жа і спяваецца. Хіба такая песня не зачаруе? У гэткія хвіліны, калі дзе і была хмурынка ў небе, тут жа растане. Зіркі — а на яе месцы ўжо месяц зіхаціць, песню ўважліва слухае ды сваёй справай займаецца: дзе цёмна — падсвеціць, дзе трэба — падзалоціць. І тады вёсачка не вёсачка зробіцца, а нібы тое царства трыдзявтае: дрэвы наўкола пад золатам стаяць, возера срэбрам пераліваецца, а ў небе зорачкі, як брыльянты, рассыпаны. Хораша людзям у такія часіны! Так хораша, што забываліся пра ўсё на свеце. Вось які яшчэ дар Янка меў — людзям чароўнае ды прыгожае паказваць.

Але гэта не ўсё. Гулі сабе гулямі, а каб гулі пчолы ў вуллі — працаваць трэба! Янка ў згодзе жыў з працаю. Ён да яе падступіцца — яна да яго прыхінецца, і атрымліваецца, што не адзін ён працуе, а ўдваіх. Ён і яго праца.

Возьмецца Янка за касу, а касавільна само пад пальцамі да далоні мякка прыстане. Не было касца, роўнага Янку, ва ўсёй ваколіцы.

У лес па дровы паедзе Янка, на дрэва зірне і ўжо бачыць, з якога боку да яго падступіцца. Узмахне сякераю — адразу ж любое ссячэ. Дзівяцца людзі — толькі ў лес ён ехаў, а ўжо назад вяртаецца з поўным возам дроў.

Араць пачне — плуг сам у зямлю лезе ды арэ як трэба.

А ці мала ў вёсцы працы?! І кожную Янка рабіў лепш за ўсіх. За гэта вяскоўцы і паважалі яго. Ды як не паважаць, калі чалавек працуе з душой?

16 Так і жылі людзі: калі бяда, разам гаравалі, калі радасць — радаваліся разам. А з імі і Янка. Але пражыць жыццё — не поле перайсці. Раз надумаліся два Янкавы сябры з вёскі падацца: пахадзіць, паглядзець, на свет падзівіцца. Сталі Янку падгаворваць. Ён спачатку аднекаваўся, а тыя смяюцца:

— Дзіўны ты, Янка. Пойдзем, паглядзім, калі што не па нас — назад вернемся. Ды хто ж у маладыя гады дома сядзіць? Трэба ісці шчасця шукаць...

Так і ўгаварылі.

Праводзіны справілі. Колькі дзён вёска то сумавала, то весялілася ад Янкавых развітальных песень. Усё адкладваў, зацягваў дзень адыходу. Не-не — ды і засумуе Янка. Не па душы яму гэта. Але куды сябры, туды і ён.

Нарэшце прыйшоў час, і сябры пайшлі.

Як праз луг праходзілі — сухі ён, трава пажоўклая, зямля скрозь яе прасвечваецца, кветкі галоўкі апусцілі, пялёсткі закрылі, бы перад зацьменнем. Чмялі, пчолы не гудуць, мёду не збіраюць. Маркотна на сэрцы ў Янкі. А сябрукі яго радасныя ды вяселья. Як жа сумным у дарогу вялікую выпраўляцца? Паглядзіць на іх Янка ды і сам засмяецца, падбадзёрыцца.

Праз лес ішлі — дрэвы панурыя ды суровыя стаялі, птушкі не спявалі, голле над сцяжынкаю навісла, неба затуліла.

Цяжка на сэрцы ў Янкі — але ж не адзін ён, з сябрамі.

Ля возера праходзілі — усхвалявалася яно да пенных хваль, суровае зрабілася. Хлопцы хацелі пакупацца ў дарогу, ды расхацелася. А тут смага нястрымная Янку агарнула, і сябры хочуць напіцца. Вось і кажа ім Янка:

— Ёсць тут крыніца з чыстаю вадзіцай. Нап'ёмся і з сабой біклагу нальём.

Падышлі да крыніцы, зірнулі — вада ў ёй брудная! Сціснулася ў Янкі сэрца, і піць расхацелася. Сонца ў вялікую цяжкую хмару схавалася, адразу холадам пацягнула.

Далёка ці блізка, доўга ці каратка ішлі сябры і трапілі ў вялікі горад. Вуліцы шырокія, усюды чысціня, парадак. Дрэвы і тыя падстрыжаныя — раўняюцца стаяць. А людзей колькі! Усе прыбраныя, як на свяце.

— Бачыш, — пытаюць хлопцы Янку, — а ты ісці не хацеў, упіраўся. Тут і жыць застанемся...

А жыць — гэта значыць працаваць. Трэба ўладкоўвацца некуды. Янкавы сябры хутка знайшлі працу па густу, а Янка ніяк не можа. Да адной прыгледзіцца, да другой — не тое. Нарэшце быццам нешта знайшоў. Ды так толькі падалося. Не ладзіцца ў Янкі праца: ніяк пад руку не трапіць — ён у адзін бок цягне, яна — у другі. Разлад, хоць плач.

Пайшоў неяк Янка да сяброў у госці думкамі падзяліцца, душою раскрыцца, песні, як даўней, паспяваць, сэрца супакоіць. Дзе там! Калі ён паклікаў іх у вёску, яны толькі плячыма паціскаюць, дзівяцца:

— І чаго табе не хапае тут?

Паспрабаваў ён песню заспяваць — адразу ж змоўк. Не атрымліваецца нічога. Так і не зразумелі ў той вечар сябры Янку, а Янка сяброў. І вырашыў ён не хадзіць больш да іх — ці мала ў горадзе людзей?! Спрабуе новых сяброў адшукаць, цягнецца сэрцам да людзей, як, бывала, у сяле родным: у каго бяда — ідзе дапамагчы, на сябе паўбяды ўзяць. Толькі ўсё наадварот атрымліваецца. Прыйдзе да гаротнага, той убачыць Янку, і робіцца яшчэ горш на душы.

Марнець пачаў Янка — ні жывы ні мёртвы, цень, а не чалавек. І невядома, што сталася б з ім калі б неяк уначы ці то сон прысніўся, ці то наяве здарылася. Янка і цяпер не ведае.

А здарылася вось што. Толькі заснуў ён, вярнуўшыся з працы, як сніцца яму, быццам зайшоў ён у лес і заблудзіў. Кідаецца ад дрэва да дрэва, праз гушчар у хмызняк — нідзе канца-краю няма. Тут яго апанаваў страх, чаго ніколі раней не было. Стаміўся, ногі самі падкасіліся, і ўпаў ён у застаялую ваду. І мроіцца яму, што сядзіць на балотнай купіне, а балота і купіну, і Янку зацягвае. Закрычаў хлапчына, рукамі замахаў, каб за што ўчапіцца. А за што? Хіба толькі за паветра? Ды ўсё ж адчуў ён: нешта пад руку трапілася. Вочы расплюшчыў, а перад ім сядзіць дзед стары ды зусім сівы. І Янка — у сухім ды на цвёрдым.

Дзед на Янку пазірае спачувальна сваімі блакітнымі, праніклівымі вачыма. І здаецца Янку: дзед наскрозь яго прасвечвае. Так яно і было, бо гэты дзед не просты, а чараўнік. Ну, можа, не зусім чараўнік, але мудры чалавек. Пытае ён у Янкі:

— Што, хлопец, заблудзіў?

— Заблудзіў, — адказаў Янка. Ubачыўшы, што дзед гэты неблагі чалавек, крыху супакоіўся.

А дзед зноў пытае:

— Калі я цябе на дарогу выведу, куды пойдзеш?

— Не ведаю, — адказвае Янка. Стары ўважліва паглядзеў на Янку і кажа:

— Кепскія твае справы, хлапчына.

— Чаму?! — здзівіўся Янка.

— Няўжо не ведаеш? Душу ты сваю загубіў.

— Як гэта загубіў?! — здзіўляецца Янка. — Калі я жывы, то і душа пры мне.

— Э-э, хлапчына, і як жа ты заблытаўся, калі не адчуваеш, што без душы жывеш! На радзіме яна засталася. А была тваёй душой крыніца, чыстая вадзіца.

— Што ж рабіць, дзядуля? — у роспачы пытае Янка. — Пакажы дарогу, я пабягу дадому.

Чараўнік паківаў галавою:

— Бегчы пабяжыш, але пакуль ты блукаў па свеце, твая крынічка-душа заплыла гразню ды смеццем. Вада ў ёй стала як у балоце, таму і людзі цябе цураюцца. Не будзе табе спакою і дома.

«Што рабіць, — думае Янка, — куды дарогу ў дзеда пытаць?» Ды ўспомніў ён пра сяброў сваіх, што ў горадзе жывуць, і пытае чараўніка:

18 — А як жа сябры мае, яны ж таксама пайшлі ад роднай хаты? І жы-
вуць, нічога з імі не здарылася.

— Я ж казаў табе, Янка, што душа твая — рэдкасць для чалавека.
У хлопцаў душа на месцы — яны забралі яе з сабой, таму і жывуць
спакойна.

Не разумее Янка, пытае:

— А чаму ж вада ў маёй крынічцы не муцілася, калі я дома быў?

— Шмат ведаць хочаш! — кажа Янку чараўнік. — Каб расказаць
табе пра гэта, трэба казку ў казцы ладзіць. Але так і быць. Слухай. Ад
працы ўсё ішло. Пойдзеш касіць — раса, што апала з травы, у зямлю
ўсмочкацца, у крынічцы знойдзецца. У лес пойдзеш, галінку зачэпіш ці
дрэва трасянеш, усе дажджынкі на зямлю скоцяцца, у яе прасочацца
ды ў тваю крынічку збяруцца. Дзе жменька зярнят, табою сеяных, пра-
расце, вада, што з іх сцяблінак упадзе, уся ў крынічцы з'явіцца. Вось і
атрымліваецца: чым больш ты ля зямліцы-матухны завіхаўся, тым чы-
сцей ды званчэй крынічка твая была.

— Ды я ачышчу яе! — усклікнуў Янка.

— Э-э, хлопча, усё не так проста. Зробленае назад не адробіш. Пе-
рарабіць лягчэй. Але дам табе параду — прасіся ў поля, на паклон ідзі
да лесу, перад возерам шапку здымі. Можа, яны чым і дапамогуць.

Сказаў так чараўнік і знік. Ці то спаў Янка, ці наяве ўсё за ноч здары-
лася, ды як толькі з пасцелі ўсхапіўся, з горада ў сваю вёску заспяшаўся.
Прышоў дахаты — адразу словы чараўніка ўспомніў. Як той казаў, так
і было: маці з бацькам быццам не родныя сталі, у вяскоўцаў радасць
якая, прыйдзе да іх Янка — смутак наступае. У каго гора — яшчэ горш,
калі Янка пакажацца. Не патрапіць яму з людзьмі ў думках і клопатах.
І пайшоў ён у распачы ў поле.

— Поле, поле! Ты ж маё дзяцінства, дапамажы мне.

Маўчыць поле, не зварухнецца.

Зайшоў Янка ў лес.

— Лес, лес, ты ж маё дзяцінства, дапамажы мне!

Пануры стаіць лес, нават рэха не адгукнулася.

Павярнуўся Янка да вады.

— Возера, возера, дапамажы мне, ты ж маё дзяцінства!

Маўчыць блакітнае возера.

Захацелася Янку піць, успомніў крынічку, глянуў — сэрца як у аб-
цугі заціснула. Заплыла крынічка багнаю, зверху жоўтыя плямы плы-
вуць. Паспрабаваў руку ў ваду апусціць. Зваліўся тут Янка ў распачы
і заснуў. А раніцою чуе, нехта будзіць яго. Расплюшчыў вочы, ба-
чыць — сама Праца вясковая перад ім стаіць. Такая няветлівая, у вочы
не глядзіць, але кажа:

— Падымайся, калі жаданне ёсць душу сваю ачысціць. Не хаце-
ла я да цябе падыходзіць, але ўпрасіў ты лес, поле ды возера — па-
слалі яны да цябе. Так і быць, дам табе работу. Упарты будзеш,
можа, што і атрымаецца. Але я не веру, бо каля цябе ўжо сама
Лянота шастае. Ды і без душы як працаваць будзеш? Адно скажу,

калі хочаш, каб добра было, без падману працуй, — прамовіла Праца і знікла. Не магла яна падыходзіць да чалаека, да якога Лянота падступае.

І ўзяўся Янка за працу. Пайшоў у лес дровы сячы. Да дрэва падысці не можа: то яму галіна вочы засланяе, то вопраткай за сук зачэпіцца. А дабярэцца, сёкане па дрэве — быццам не вастрыём, а абухом — сякера адскоквае. Тапарышча ў руках круціцца, крывавыя мазалі наганяе. А побач Лянота стаіць ды ўгаворвае:

— Адпачні, Янка. Дзень вялікі...

Янка ж адной рукой Ляноту адгоніць, другой пот змахне — і давай сякерай дзяўбаць. Ссячэ дрэва, а яно ў самы гушчар зваліцца: не падысці, хоць тут і кідай.

Касіць Янка возьмецца, мужыкі далёка наперадзе пракосам ідуць, а Янка ззаду пляецца, каса ў яго то ў зямлю напалову ўрэжацца, то зверху над травой свісне, то ў камень з усяго размаху трапіць.

Араць выйдзе, плуг то вынырне, па зямлі праскочыць, то ўглыб залезе, ажно конь надрываецца...

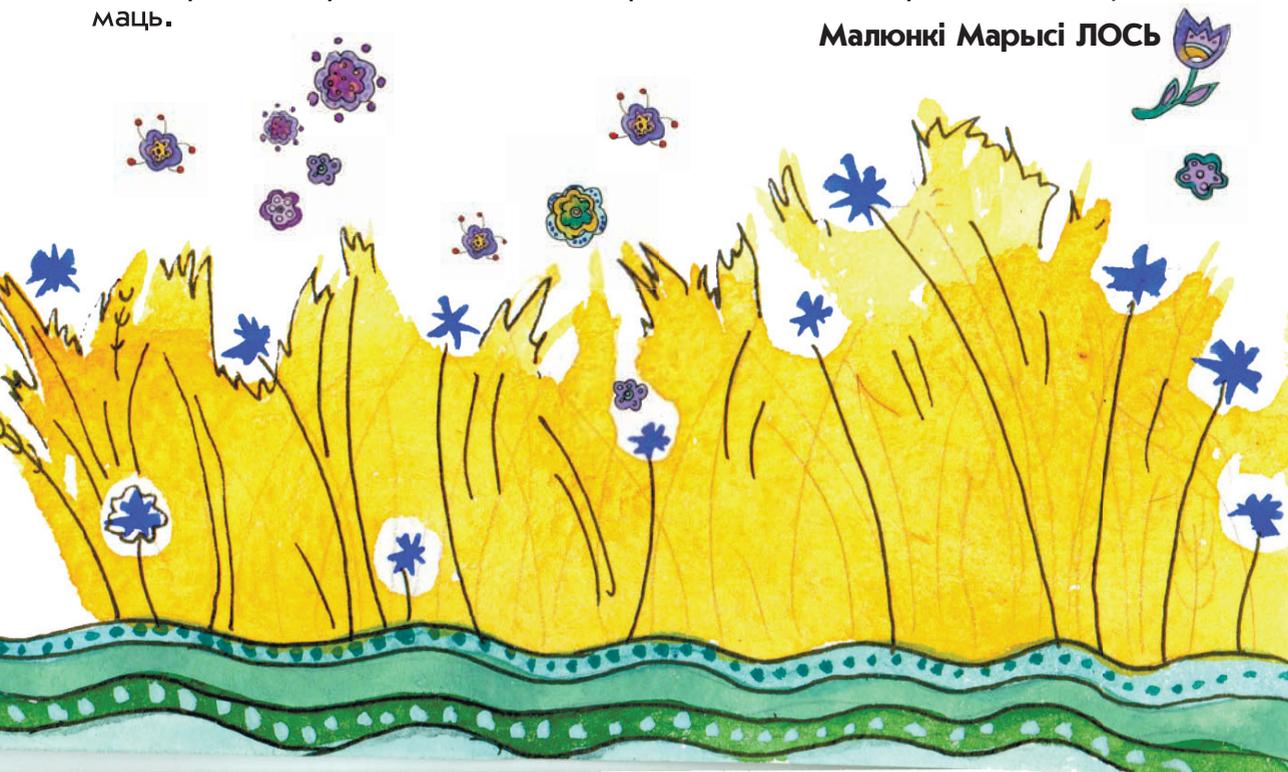
Колькі дзён-месяцаў так працаваў, Янка сам не ведаў. Адно стараўся без падману працаваць. Упарты быў хлопец. Рукі ад мазалёў усе ў крыві, спіна не разгінаецца.

Аднойчы працаваў ён ля возера. Не паддавалася яму каса. А тут яшчэ і сонца пячэ, нібы здзекуецца. Як у катле варыўся. І захацелася яму піць. Падаўся да возера, па дарозе на крынічку сваю наткнуўся. Глянуў — вачам не верыць: вада ў ёй чыстая, толькі не такая хуткая. Але пад сонцам зіхаціць, пераліваецца.

Прыпаў Янка да крынічкі сваёй, напіўся, твар абмыў — і пачуў ён, як камень у яго з сэрца зваліўся. Тут і спякота спала.

Доўга сядзеў Янка над чыстай крынічкай. Было яму аб чым падумаць.

Малюнкi Марысі ЛОСЬ

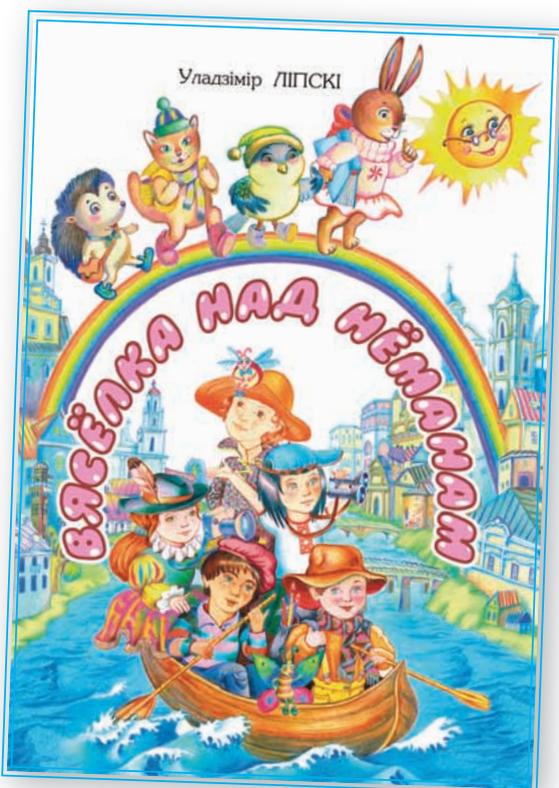
ХТО ЗАПАЛІЎ «ВЯСЁЛКУ НАД НЁМАНАМ»?

Алена МАСЛА

Над легендарным магутным Нёманам запалілася вясёлка — ды якая! Сатканая са слоў, згадак пра гістарычныя падзеі, славурых людзей Гродзеншчыны, гербы кожнага з гародоў гродзенскай зямлі, з пазычых радкоў — прызнанняў у любові да роднай зямлі! Гэта вясёлка ззяе ярка, але не гасне праз некалькі хвілін, а толькі ярчэе, чым даўжэй у яе ўглядаешся. Бо гэта «Вясёлка над Нёманам» — кніга, падарунак аўтара, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Уладзіміра Ліпскага, а таксама Гродзенскага аблвыканкама, гродзенцаў-мецэнатаў школьнікам Гродзеншчыны. Выпускнікі пачатковых класаў пайшлі на летнія канікулы з гэтай цудоўнай кнігай. Можна не сумнявацца, што іх канікулы, іх лета будзе расквечана ўсімі фарбамі вясёлкі, бо гэта адзін з найцікавейшых заняткаў — пазнанне таямніц роднай зямлі.

Думаецца, крэйзнаўчая кніга для дзяцей — багата ілюстраваная таленавітымі мастакамі Уладзімірам Жуком і Анастасіяй Лебядзінскай, напісаная лёгка, даходліва — значная падзея не толькі для Гродзеншчыны, але і для ўсёй Беларусі.

Выхад гэтай кнігі даў моцны штуршок астатнім. «Як гэта — гродзенцы маюць, а мы — не? Трэба дзеткам і іх мамкам і таткам у кожную вобласць такія цудоўныя маляўнічыя энцыклапедыі!» — захваляваліся іншыя.

А ў выдавецтве «Літаратура і Мастацтва», якое падрыхтавала і выпусціла ў свет «Вясёлку над Нёманам», і не спрачаюцца! Значнасць, неабходнасць, маштабнасць праекта тут была ацэнена адразу ж. Таму выдаўцы ўжо замовілі пісьменнікам кнігі пра Брэсцкую, Віцебскую, Гомельскую, Мінскую і Магілёўскую вобласці.

Як яны будуць называцца — даведаемся пазней. Але, бясспрэчна, ім наканаваны поспех не меншы, чым «Вясёлцы над Нёманам» — падручніка любові да роднай зямлі.

ДЗЕНЬ ДОБРЫ, КІТАЙ!

Кітайскаму пісьменству тры з паловай тысячы гадоў. «Іерогліф» у перакладзе на беларускую мову — свяшчэнны тэкст, высечаны на камянях. Кожны іерогліф — асобнае слова, якое можа мець некалькі значэнняў. Для таго каб чытаць кітайскую газету, трэба ведаць тры тысячы іерогліфаў. Звычайны чалавек валодае пяццю, а пісьменнік — дзесяццю тысячамі іерогліфаў. У самым знакамітым кітайскім «Слоўніку Кансі» — 47 тысяч іерогліфаў.

Гэта старажытная, загадкавая, з найбагацейшай культурай краіна, самая вялікая ў свеце па насельніцтве — больш за 1 млрд 300 млн чалавек! І сённяшні выпуск рубрыкі «Атлас свету» прысвечаны Кітаю.

Анастасія
РАДЗІКЕВІЧ

ПРА ШТО РАСКАЖУЦЬ ДЗЕВЯЦЬ ДРАКОНАЎ

Анастасія РАДЗІКЕВІЧ

У кожнай народнасці, якія жывуць на тэрыторыі Кітая, ёсць свае нацыянальныя касцюмы. І ўсе яны падпарадкаваны пэўным правілам. Гледзячы на чалавека і яго вопратку, можна было сказаць, да якога слоя грамадства ён належыць: пра гэта паведамлялі і крой, і нават колер адзення. Суветнаведомы старажытнакітайскі філосаф Канфуцый распрацаваў і апісаў варыянты псіхафізічнай карэкцыі стану чалавека з дапамогай вопраткі, яе крою, колеру, арнамента і ўпрыгожванняў. Гэтыя прынцыпы леглі ў аснову

стварэння нацыянальнага кітайскага касцюма.

Чырвоны, фіялетавы і жоўты лічыліся колерамі арыстакратычнымі. Адзенне залатога колеру мог насіць толькі імператар. З яго згоды права выкарыстоўваць элементы жоўтага колеру атрымлівалі і некаторыя арыстакраты. Урачыстае, вясельнае адзенне было чырвоным, белы колер — азначаў жалобу, з яго шылі толькі ніжнія элементы строяў. Простыя людзі ў старажытным Кітаі апраналіся ў адзенне шэрага, цёмнасіняга, чорнага колераў — каб выглядаць як мага болей непрыкметна. Часцей за ўсё гэта была вопратка з бавоўны.

Звычайна нацыянальнае кітайскае адзенне шыецца з шаўковай тканіны. Гісторыя кітайскага шоўку налічвае пяць тысяч гадоў. Старажытныя кітайцы першымі ў свеце навучыліся выкарыстоўваць прыродныя магчымасці такога насякомага, як тутавы шаўкапрад. З яго коканаў атрымліваюць валлакло, з якога і вырабляюць шаўковую тканіну. Тэхналогія гэтага працэсу доўга трымалася ў сакрэце. Выраблялі шоўк на берагах рэк Хуанхэ, Янцзы і ў правінцыі Сычуань. У старажытнасці ўсіх кі-

тайскіх дзяўчат вучылі вышываць па гэтай тканіне шаўковымі ніткамі ўзоры — на абутку, верах, двухбаковых карцінах, адзенні.

Ну вось, напрыклад, маляўнічы касцюм «Цыпао». Гэта паўночнакітайская сукенка-халат, звычайна з шоўку, з доўгім падолам, «стаячым» каўнерыкам, захіснутай палой і глыбокім разрэзам збоку. Упершыню «Цыпао» з'явілася ў Кітаі пасля падзення дынастыі Мін. Маньчжуры, якія прыйшлі на змену ёй, стварылі сваё асяроддзе. Яго сімвалам сталі сцягі «цы». А маньчжурскія жанчыны насілі суцэльныя сукенкі — «пао». Адсюль і назва — «Цыпао». Строй гэты дайшоў да нашага часу, але некалькі змененым. Першыя такія сукенкі-халаты шыліся вельмі проста: з суцэльнага кавалка матэрыі, з пяццю гузікамі, традыцыйным стаячым каўняром, доўгім разрэзам спераду.

Традыцыйны характар носіць і запахванне верхняй вопраткі злева направа. Ва ўяўленні кітайцаў, гэта падкрэслівае іх этнічную прыналежнасць. Канфуцый сцвярджаў: «Калі б не Гуань Чжун, мы ўсе хадзілі б нячэсанымі і запахвалі б вопратку налева». Левабаковае

запахванне вопраткі выкарыстоўвалася пры пахаванні, мела сакральны характар. У старажытным Кітаі рух супраць сонца, супраць гадзіннікавай стрэлкі ўяўляўся

ненатуральным, варожым, звязаным са светам памерлых. Лічылася: усё, што супраць гадзіннікавай стрэлкі, парушае натуральны рух часу...

Імператарскія цыпао (драконава вопратка) звычайна былі расшыты дзевяццю драконамі і пяццю аблокамі: дзевяць і пяць — свяшчэнныя лічбы. Дракон — сімвал мудрых рашэнняў, часам зменлівых умоў імператарскай улады, яго вышывалі на грудзях, спіне, плячах, па перыметры падола, на падкладцы. Пры позірку спераду, альбо са спіны, адначасова павінны былі быць бачныя пяць драконаў.

24 Дракон лічыўся гаспадаром агню і ўвасабленнем «ян» (неба). «Ян» зліваецца са стыхіяй «інь» (вада). Дракон, як і дождж, сімвал саюза Неба і Зямлі.

У аблокі звычайна ўпляталіся яшчэ дванаццаць сімвалаў — сонца, месяц, зоркі (сімвалы святла, якое сыходзіць ад ўладара Паднябеснай), горы (сімвал стабільнасці і моцы ўлады), рачны трыснёг (сімвал чысціні) і агонь (сімвал святла). Аздоблены ўсімі гэтымі сімваламі імператарскі ўбор перадаваўся ў спадчыну, яго апраналі толькі на ўрачыстыя цырымоніі.

Радавітыя, заможныя кітайцы насілі шматслойную пышную вопратку: кароткую кашулю, ка-

роткія ці доўгія штаны, кофты, панчохі, чаравікі, доўгі верхні халат і шапачку. Абавязковы атрибут — пояс. Яго колер, памер, матэрыя, аздабленне паказвалі адрозненні паміж чыноўнікамі і дваранамі. Рытуальны пояс уяўляў сабой мяккую шырокую стужку, з-пад якой выглядвала яшчэ адна больш доўгая, канцы якой маглі быць завязаны вялікімі бантамі. На пояс вешалі розныя рэчы — фамільныя пячаткі, палачкі для ежы — «куанцзы», нажы, іголки для распутвання памятных вузельчыкаў.

Вялікую ўвагу надавалі старажытныя кітайцы і ўпрыгожванням. Напрыклад, калі ў сям'і народнасці Мао нараджалася дзяўчынка, то бацькі павінны

былі падрыхтаваць для яе поўны камплект срэбных упрыгожванняў. Важыў такі набор пятнаццаць кілаграмаў. Больш за гадзіну патрабавалася жанчыне, каб апрагнуць на сябе масіўную дыядэму, завушніцы, срэбны каўнер з некалькіх танюткіх кольцаў, спецыяльны абярэг, які вешаўся на грудзі, шырокі пояс з адмысловым арнамантам, бранзалеты. Такі набор падкрэсліваў заможнасць сям'і і выконваў ролю вясельнага падарунка.

Увогуле прадстаўнікі народнасці Мао вельмі любяць срэбра, асацыіруюць яго з прыгажосцю, дабрабытам, годнасцю. Чысты колер срэбра падкрэслівае высакародны характар, сімвалізуе адмаўленне ад такіх спакус, як грошы і

ўлада. А яшчэ людзі вераць, што срэбра засцерагае ад зла.

Зімой кітайцы насілі футра, а восенню і вясной — паліто. У простых людзей паліто былі сплеченыя з саломы, травы, бамбукавай стружкі. У багатых — пашыты з птушынага пуху. У халодны час апрааналі некалькі халатаў і кофт альбо вопратку на падкладцы. На поўначы Кітая насілі футра з коз, малпачак, сабак. Багатыя людзі хадзілі ў сабаліных альбо лісіных футрах. А самым дарагім быў каракуль. На футра апрааналі шаўковы расшыты халат.

«Буду есці мякіну, а фасон не кіну», «на жываце шоўк, а ў жываце шчоўк». А так ужо казалі нашы продкі. Усюды людзі здаўна разумелі вялікую сілу інфармацыі, якую нясе «мова» адзення.

ПАДАРУНКІ ДЛЯ ТРЫГАЖУНІ

Кітайская народная казка

Ля самага Усходняга мора, у Даліне руж, каля горада Вонсана, жыла разумная і прыгожая дзяўчына. Звалі яе Ан Ран Дзю. Закахаліся ў прыгажуню трое яе сяброў.

Што рабіць? Ан Ран Дзю доўга думала пра тое, за каго ж ёй выходзіць замуж. Пайшла за парадай да старога мудраца, які жыў на перавале Чорнага Дракона. Мудрэц даў дзяўчыне тры залатыя манеты. І параіў перадаць іх юнакам. Няхай купець ёй падарункі. Чый падарунак спадабаецца болей — той юнак і стане яе абраннікам.

Так і зрабіла Ан Ран Дзю. Перадаючы маладым людзям грошы, сказала:

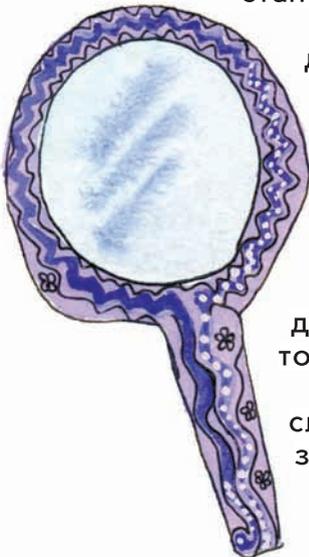
— Купіце вясельныя падарункі. У каго з вас будзе найлепшы, за таго і выйду замуж. Вярнуцца ж усе вы павінны толькі праз год.

Пайшлі хлопцы ўсе трое вельмі і вельмі далёка — за Вялікую Кітайскую сцяну, за мангольскія стэпы і пустыні.

Адзін купіў цудоўнае люстэрка. Калі паглядзішся ў яго — у тое ж імгненне пабачыш, каго толькі жадаеш, і даведаешся, што ён робіць.

«Заўсёды буду бачыць Ан Ран Дзю, а пасля і яна будзе заўсёды мяне бачыць, дзе я ні знаходзіўся б», — падумаў юнак.

Другі купіў чароўнага вярблюда. Варта табе

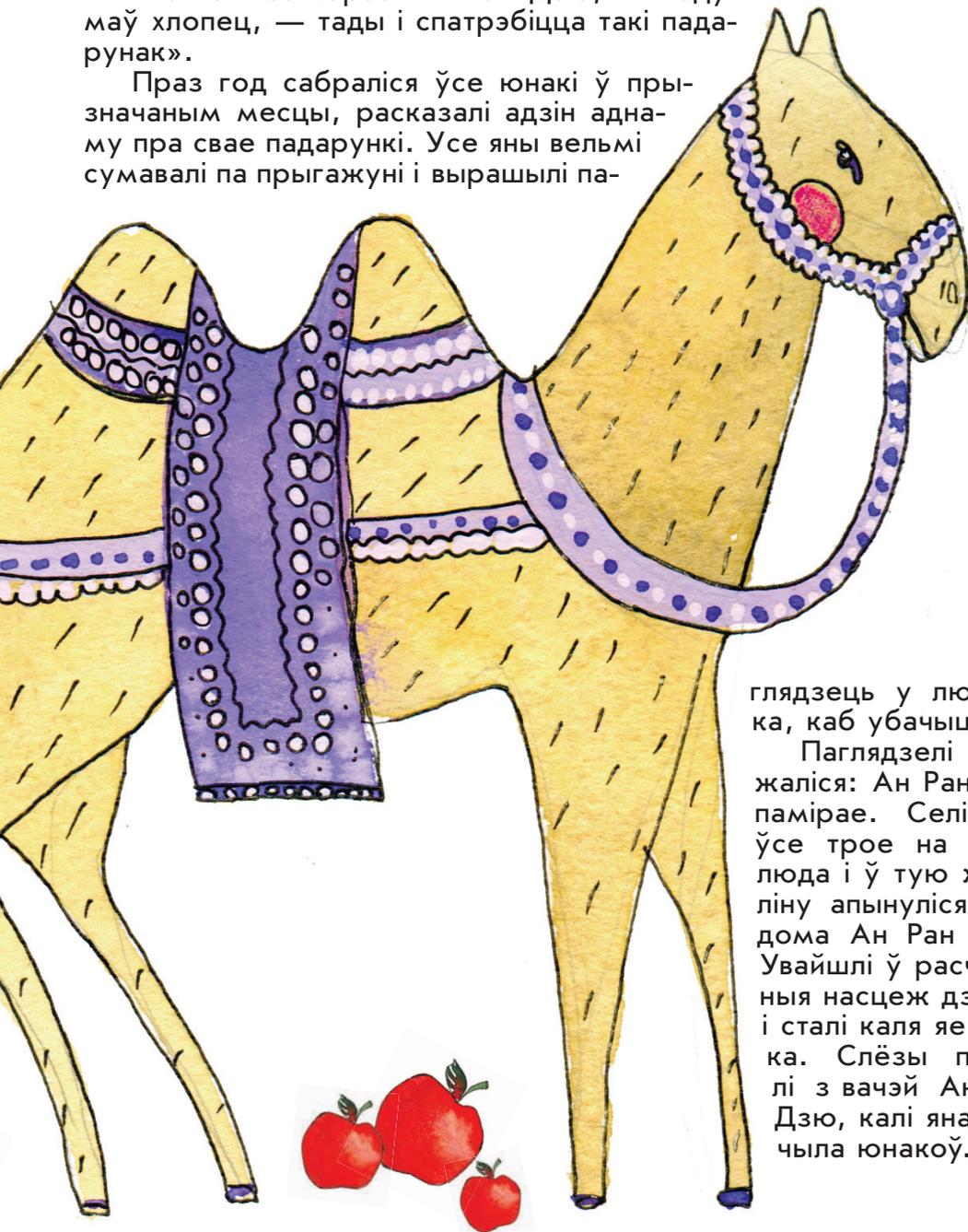

толькі сесці на гэтага вярблюда — адразу апынешся там, дзе пажадаеш. Юнак вырашыў, што лепшага падарунка яму і шукаць не трэба, — бо варта толькі пажадаць, як у тую ж хвіліну апынешся каля прыгажуні Ан Ран Дзю.

А трэці юнак купіў чароўны яблык. Калі захварэеш — з'ясі гэты яблык і адразу вылечышся.

«Раптам захварэе Ан Ран Дзю, — падумаў хлопец, — тады і спатрэбіцца такі падарунак».

Праз год сабраліся ўсе юнакі ў прызначаным месцы, расказалі адзін аднаму пра свае падарункі. Усе яны вельмі сумавалі па прыгажуні і вырашылі па-

глядзець у люстэрка, каб убачыць яе.

Паглядзелі і спужаліся: Ан Ран Дзю памірае. Селі яны ўсе трое на вярблюда і ў тую ж хвіліну апынуліся каля дома Ан Ран Дзю. Увайшлі ў расчыненыя насцеж дзверы і сталі каля яе ложка. Слёзы пацяклі з вачэй Ан Ран Дзю, калі яна ўбачыла юнакоў.

28 — Прынеслі падарункі, а навошта яны мне зараз? — сказала яна.

Тады трэці юнак падаў дзяўчыне яблык і папрасіў, каб яна яго з’ела. Ан Ран Дзю з’ела яблык і адразу вылечылася. Папрасіла яна кожнага расказаць пра свой падарунак. Выслухала гісторыі і запыталася юнакоў:

— За каго ж мне выходзіць замуж? Вы ўсе аднолькава дапамаглі мне сваімі падарункамі. Вырашайце самі.

Тры дні і тры ночы думалі юнакі. І так нічога яны не вырашылі. Каб не было яблыка, як бы яны выратавалі жыццё любай? Але не было б люстэрка, то адкуль бы яны даведаліся пра хваробу Ан Ран Дзю? А не было б чароўнага вярблюда, то як бы яны паспелі ў час?

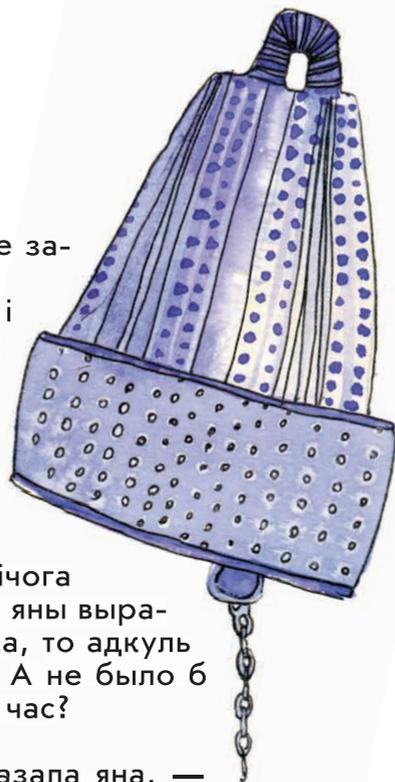
Тады Ан Ран Дзю вырашыла сама.

— Калі я зраблю выбар правільна, — сказала яна, — то старажытны звон, у які заўсёды білі, калі трэба было вырашаць важную справу, зазвоніць сам. Вы сапраўдныя таварышы і верныя сябры, вы даказалі гэта сваімі падарункамі, і толькі вы здолелі мяне выратаваць. Але я выйду за таго, хто падарыў мне чароўны яблык. Бо, выбіраючы падарунак, вы думалі пра сябе, а ўладальнік чароўнага яблыка думаў толькі пра мяне. Вашы падарункі засталіся ў вас, а ён страціў свой яблык. І я павінна выйсці за яго.

У тое ж імгненне пачуўся ў паветры гук старажытнага звона. І прыгажуня Ан Ран Дзю выйшла замуж за юнака, які падарыў ёй яблык.

**Апрацоўка і пераклад
з кітайскай
Алеся КАРЛЮКЕВІЧА
і Веранікі КАРЛЮКЕВІЧ**

Малюнкi Марысі ЛОСЬ

РАДАВОД ДА ВОСЬМАГА КАЛЕНА

Курляндзікі — мая любая малая Радзіма. У XIX стагоддзі яны былі вёскай, а цяпер гэта хутар каля горада Дзісны ў Мёрскім раёне.

Гістарычная даведка (школьны падручнік «Гісторыя Латвійскай ССР». Рыга. 1975 год). «...В 1621 году шведские войска заняли Ригу. В 1629 году шведско-польская война закончилась перемирием. Завоеватели разделили Латвию на три части. А в Земгале и Курземе образовалось зависимое от польского государства Курляндское герцогство...»

Разглядваем з маёй бабуляй Саламейй карту тых часоў. Паў-

днёва-ўсходняя граніца Курляндскага герцагства праходзіла па рацэ Даўгава каля цяперашняга Даўгаўпілса і па рацэ Дзісна, якая ўпадае ў Заходнюю Дзвіну.

Пасяленцы ў сучасных Курляндзіках з'явіліся недзе ў 1790—1800 гадах — больш за 200 гадоў таму. Сярод першых пасяленцаў быў Ілья Варона, мой прадзед у восьмым калене. Ён збудаваў дом, які стаіць і сёння. Памеры дома — 6 на 14 метраў, 7 акон, 6 дзвярэй.

Сваё новае месца жыхарства перасяленцы (17 дамоў) у памяць аб сваёй радзіме Курляндскім

З татам Артурам і бабуляй Саламейй.

Будучыя пчаляры,
вучні Празароцкай СШ Міколка ШАЎКО і Паўлюк ШЧАЎКУН

герцагстве назвалі Курляндзікі. Стаіць наш хутар на ўзгорку. Унізе ручай, далей мох, дзе і брусніцы, і журавіны. З другога боку — рака Дзісёнка, у якой плёскаюцца і язі, і самы, і шчупакі, і нават вугры.

У маіх дзядоў-прадзедоў каля дома было 12 гектараў зямлі. На ёй усё добра расло, грэчка нават. А ільны якія былі! Раней самі ўсё ткалі — і коўдры, і посцілкі. Адзежа была натуральная — кажухі, буркі, валёнкі. І ежа — без хімікатаў. Пчол у нашай сям'і спрадвеку трымалі. Гаспадары, адным словам, былі спраўныя. А мая прабабуля Ядзвінька (1918—2006 гг.) заўсёды дадавала: «Разумныя ўсе былі і прыгожыя».

Бабуля Саламея склала наш радавод да восьмага калена. І цяпер расказвае нам — шасці ўнучкам і двум унукам, — што і па сёння ў нашай сям'і захаваліся такія якасці, як вынослівасць, нацыянальная свядомасць, рэлігійнасць, кемлівасць, рахманасць, гасціннасць,

паэтычнасць душы, працавітасць. Сярод маіх родзічаў каго толькі няма! І кравец, і жнец, і на цымбалах «ігрэц»; і ляснічы, і паляўнічы, і лекары, і пекары, і паэты, і кадэты, і праграмісты, і трактарысты, і журналісты, і артысты, і сталяры, і цесляры, і муляры, і пчаляры...

Мой тата Артур атрымаў у спадчыну ад сваіх продкаў умелья рукі, добрае

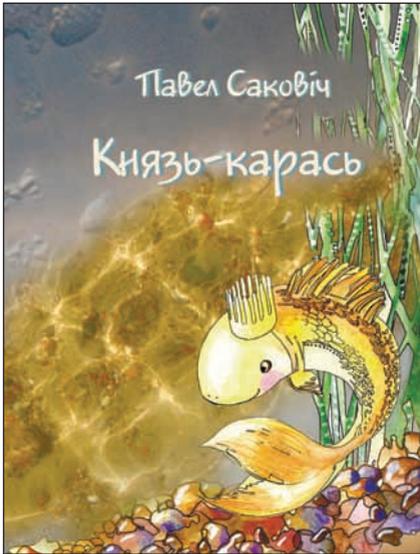
сэрца. А яшчэ ён прыгожа спявае і грае на гітары. У нашай сям'і каля 15 вулляў з пчоламі. Тата Артур пчалярскую навуку пераняў ад свайго дзядулі Антона (а ў таго ў лепшыя гады было і па 30 вулляў).

Я люблю дапамагаць тату даглядаць пчол, рамантаваць вуллі. Бабуля Саламея раіць мне заняцца пчалярствам на прафесійным узроўні. Яшчэ ёсць крыху часу падумаць (заканчваю 10 клас Празароцкай сярэдняй школы) аб будучай справе жыцця. З каго браць прыклад — выбіраць з сямейных рамёстваў і прафесій — у мяне ёсць!

Ганна ЗУБКО,
аграгарадок Празарокі Глыбоцкага раёна

Фота Тамары ЯЦКЕВІЧ

НАБАЯЎ ДЗЕД ПАВЕЛ

Саковіч, П. П. Князь-карась: Вершы, загадкі, усмешкі-пацешкі, казкі, абразкі, жартаўлінкі, баечкі ў прозе: для дзяцей малодш. шк. узросту; маст. Марыя Лось. — Мінск: Літаратура і мастацтва, 2011. — 96 с.: іл.

Паэт, празаік Павел Паўлавіч Саковіч — майстар гумару, таленавіты пісьменнік, які востра і пільна ўглядаецца ў жыццё, стараецца занатоўваць тыя эпізоды з навакольнай рэчаіснасці, што і яго ўражваюць, і іншых павінны зацікавіць. А яшчэ ўмела прыдумвае казачных персанажаў. Таму напісанае літаратарам — і ў паэзіі, і ў прозе — не можа не прыцягваць увагу. Апошняя з кніг Паўла Саковіча — «Князь-карась». Яна вельмі сімпатычна аформлена мастачкай Марыяй Лось. Ёсць у кнізе, дарэчы, і раздзел «Маленькія хітруны». А сабраны ў ім кароткія апавяданні, жанр якіх вызначаецца так: «Жартаўлінкі». Вось адна з іх — «Скарга выхавацеля»: «Пецьку тры з палавінай гады, а яго малодшаму брату — два. Калі яны, штосьці не падзяліўшы, пачалі спрачацца, іх сястра — першакласніца Лена — спачатку спрабавала ўтаймаваць братоў, а по-

тым разводзіла рукамі і з адчаем скардзілася маці:

— Сапраўды: што стары, што малы — ніякай розніцы!»

Кніга, складзеная з вершаў, загадак, усмешак-пацешак, казак, абразкоў, жартаўлінак, баечак у прозе, падобная на падручнік з асобных параграфоў. Загадкі — у параграфі «Калючы дабрадзеі» (адну, толькі адну разгадку дазволю сабе падказаць: калючы дабрадзеі — гэта вожык). «Зайчыкавы імяніны» — збор усмешак-пацешак. Казкі прадстаўлены ў параграфі «Ветрык-мастак». Але ж у такім разе на які ўрок можна ісці з кнігай «Князь-карась»? На ўрок... смеху. Пытаецца, ці ёсць такі ў школе? Няхай сабе яго яшчэ і не ўвялі ў расклад, галоўнае — у вас ёсць магчымасць, адклаўшы ўбок сур'ёзныя заняткі, дадаць сабе весялосці і добрага настрою ў знаёмстве з героямі кнігі прызнага да дзетвары дзядулі Паўла.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Вітайма вожыкаў!

Серж МІНСКЕВІЧ

ВОЖЫК ЖОРЖЫК

Вожык Жоржык у цырульні
Да люстэрка сеў утульней,
Просіць модную фрызуру:

– Падстрыжэце шавялюру.

– Даражэнькі вожычак,
Наш міленькі Жоржычак,
Гэта ж не для ножнічак!
Можам вас пад дожджычак
Пакласці і памыць,
Пасушыць

І надушыць,
Маем душ, парфуму, фен.
Стрыгчы вас – не будзе толку,
Вашы колкія іголкі
Так тырчаць, як лес антэн.

Калектыўная праца вучняў Вялікаўхалодскай СШ, Мінская вобл., Барысаўскі раён

СКОРАГАВОРКА

Жвава ўзважвала важыха
Жабку, жужалю, вужыху,
Жабка, жвякаўшы, жавала,
Жужаль жа заважыў мала,
Звілася жгутом вужыха –
Што ж, узважвай зноў важыха.

Жвава ўзважвала важыха
(чытаецца хутчэй)
Жабку, жужалю, вужыху...

...Што ж, узважвай зноў
важыха.

Жвава ўзважвала важыха.
(і да бясконцасці)

* * *

Вожык – стварэнне начное,
Не бачылі? Няпраўда!

Над галавою
Штоночы заўвожыць,
пардон,
заўважыць
можаце
Мірыяды вогненных вожыкаў.

Наталля ПАХАМОВІЧ

33

ВАНДРОЎНІК

Маленькі вожык захацеў
Знайсці сабе дамок.
Клубком каціўся, аж пацеў,
Дзе б на зіму залёг?

Пад тым парэчковым кустом?
Не, гоніць котка прэч...
Мо пад асінавым лістком?
Дык холад там – не печ.

Мо ў садзе норку раскапаць?
Адказваюць браты:
– Няма прапіскі у цябе,
Бяжы адгэтуль ты!

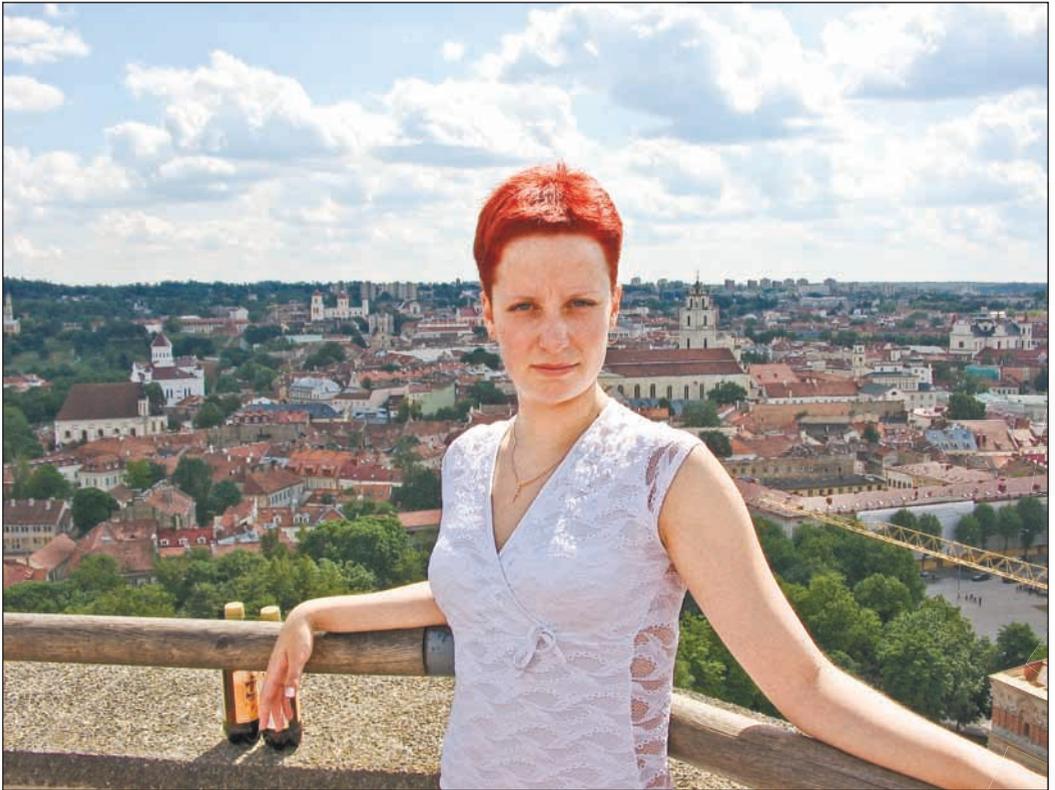
Ты тут дзялянку не набыў,
Не атрымаў дазвол.
Каб мець дамок, што ты рабіў?
Ідзі, адкуль прыйшоў!

І вожык наш сказаў: «Пайду!»,
Сам вырашыў: «Ну, не!
У лесе норку я знайду,
Не блытайце мяне!»

І хутка вожык з хаткай быў,
І важанятак пяць,
Якіх ён гушкаў і любіў.
Няхай малечы спяць...

Ташцяна КАРНЮШКА, 13 год. Мінская вобл., Барысаўскі раён, в. Барань

Ганна СТАРЫКОВІЧ

Ганна Старыковіч пачала пісаць у пяць гадоў. Спачатку гэта былі вершы, а пасля, з дваццаці гадоў, — і праязічныя творы. Казкі яе друкаваліся ў часопісе «Качели», іншыя творы — у рэлігійнай газеце «Голас душы». Ганна — сябар рэгіянальнага аддзялення міжнароднага саюза пісьменнікаў «Новы сучаснік». А яшчэ яна вельмі любіць і паваже жывёл, лічыць, што часам людзям няшкодна павучыцца ў іх — шчырасці, дабрыні. Ганна шмат працуе з дзеткамі, назірае за іх паводзінамі і адносінамі. Усё гэта дапамагае Ганне Старыковіч у творчасці.

ХЛОПЧЫК і сабака

ХЛОПЧЫК

А трэцяй гадзіне дня Андрэй вяртаўся ў школу. Хлопчык павінен быў з'явіцца на дадатковыя заняткі па матэматыцы, таму што ён і яшчэ тры яго сябры за другую чвэрць атрымалі пяцёркі. І вось адразу пасля зімовага адпачынку настаўніца назвала два дні на тыдні, калі хлопцы павінны пасля абеду вяртацца ў школу і займацца зноў. Гэтымі днямі былі аўторак і пятніца.

Дзесяцігадоваму Андрэю было вельмі сумна. Тыдзень толькі пачаўся, а ўжо столькі дамашніх заданняў — нават няма калі пагуляць за камп'ютарам. А тут яшчэ трэба зноў вяртацца ў школу, слухаць настаўніцу, рашаць задачы

аб аўтамабілях і баржах, якія рухаюцца насустрач, ды ніяк не сустраюцца. Раптам Андрэй адчуў, як нехта дакрануўся да яго рукі. Хлопчык рэзка спыніўся і паглядзеў налева, не забыўшыся падрыхтаваць кулакі да бойкі.

Але біцца не прыйшлося. Андрэй павярнуўся і ўбачыў, што побач з ім спыніўся вялікі сабака. Ён быў чорны, кудлаты, з вялізным ружовым языком і чорнымі бліскучымі вачыма.

— Прывітанне! А што ты тут робіш?
— хлопец выцягнуў руку і пагладзіў сабаку па галаве. Той выцягнуў шыю і заплюшчыў вочы.

— Я нічога не маю, каб пачаставаць цябе.

Сабака на імгненне расплю-

36 шчыў вочы, нібы адказаў, што яму нічога не трэба, і зноў пацягнуўся лашчыцца.

— Ты такі прыгожы, — Андрэй усміхнуўся і зноў паглядзіў сабаку. — Толькі мне трэба ісці.

Сабака рушыў за хлопцам і давёў яго да самай школы. А потым стаяў на ганку і глядзеў, як Андрэй заходзіць у дзверы і знікае ў калідоры.

«Эх, навшта я пайшоў! Заўсёды марыў мець сабаку! Дзе яго зараз шукаць?» — думаў Андрэй, калі раскладаў свае рэчы на парце.

І ўвесь час глядзеў у акно, чакаючы, што па вуліцы прабяжыць яго знаёмы сабака.

Настаўніца не стала дапытвацца пра дрэнны настрой Андрэя, а проста прыгразіла, што калі ён і ў наступны раз будзе так займацца, то яна патэлефануе бацькам. А яны ўжо няхай самі даведваюцца, з якой прычыны іх сыноч летуценнічае на ўроках.

Андрэй панура рушыў дамоў. Ён увесь час глядзеў наўкола і чакаў, што вялікі кудлаты сабака зноў падбяжыць да яго і дакранецца мокрым носам да рукі. Аднак так і не сустрэў свайго новага сябра.

А вось каля пад'езда хлопчыка чакаў сюрпрыз. На ганку сядзеў той самы кудлаты сабака. Як толькі Андрэй наблізіўся да яго, ён ускочыў і завіляў хвостом. Сабака быў шчаслівы.

САБАКА

Сабака па мянушцы Казак стаў бяздомным зусім нядаўна — мінулым вечарам. У яго было ўсё, што можа пажадаць

звычайная хатняя жывёліна: шмат смачнай ежы і свежай вады. З ім гулялі тры разы на дзень, звычайна не менш за паўгадзіны. І вось учора ў Казака прачнуўся інстынкт паляўнічага. Раней сабака амаль не звяртаў увагі на катой. А мінулым вечарам адна котка ўсё ж зачэпіла ягоны позірк. Яна села на дарожцы перад Казаком і пачала мыцца. Рабіла яна гэта нядоўга, таму што сабака сарваўся і пабег да яе. Казак хацеў растлумачыць котцы, што нельга перагароджваць дарогу такому вялізнаму і важнаму сабаку. Ён ірвануў наперад, хацеў схапіць котку за хвост, але ланцужок парваўся. Казак усё бег і бег невядома куды. Некалькі разоў яму здавалася, што яшчэ трошкі, і ён схапіць котку, а рудая ўсё выслізвала і ўрэшце схавалася ў падвале. Сабака доўга стаяў каля маленькай адтуліны, гаўкаў, гыркаў, нават некалькі разоў спрабаваў прасунуць туды галаву. Нічога не атрымлівалася! Сабака быў велізарны, адтуліна малая, а котка яшчэ меншай.

Нарэшце Казак супакоіўся і агледзеўся. Ён не ведаў гэтага раёна. Тады сабака паспрабаваў знайсці свае сляды. Але густы снег надзейна схваў іх ад Казака.

І тады велізарны і горды сабака спужаўся, таму што зразумеў: ён згубіўся. Вакол — незнаёмыя дамы, слядоў няма, у жываце бурчыць, і ўвогуле вельмі холадна.

Некалькі гадзін Казак хадзіў па вуліцах, імкнучыся знайсці дарогу дадому. Потым ён канчаткова стаміўся і зайшоў у расчы-

38 неныя дзверы нейкага пад'езда. Вецер задзімаў туды снег, і на ганку ўжо з'явілася цэлая гурба. Ён падняўся як мага вышэй і лёг спаць на поцілцы каля дзвярэй кватэры.

Раніцай Казак выйшаў на вуліцу, каб зноў паспрабаваць знайсці дарогу дадому. Аднак за ноч намяло столькі снегу, што сабака не чуў нават уласных слядоў, якія пакінуў учора. Удзень, выматаны і галодны, Казак убачыў хлопчыка, які павольна кудысьці ішоў. Тады сабака вырашыў падысці да яго і папрасіць ежы.

Хлопчык спачатку спужаўся, потым усміхнуўся і паглядзіў Казака па галаве, сказаў, што не мае чаго даць. Сабака гэта ўжо зразумеў, але яму было хораша, што хтосьці прылашчыў яго. А потым хлопчык засумаваў і рушыў далей. Казак не адставаў. Калі хлопец знік у дзвярах нейкага дома, пайшоў назад па яго слядах. І апынуўся каля таго ж самага пад'езда, у якім правёў ноч. Праз пэўны час хлопчык вярнуўся. Ён ішоў пануры, а калі ўбачыў Казака, усміхнуўся. Сабака таксама ўзрадваўся і замахаў хвостом, бо зразумеў, што сустрэў сябра і што зараз яму дадуць ежы.

ХЛОПЧЫК І САБАКА

— Чакай мяне тут, — сказаў Андрэй і пабег у кватэру.

Казак чакаў. Не прайшло і дзесяці хвілін, як хлопчык вярнуўся з тоўстым кавалкам каўбасы. Казак лізнуў хлопчыку руку і толькі потым узяўся есці.

— Пойдзем са мной.

Сабака рушыў за хлопчыкам і нарэшце даведаўся, што кватэра, каля якой ён спаў гэтай ноччу, — тая самая, у якой жыве гэты цудоўны хлопец.

Андрэй пабаяўся весці жывёліну ў кватэру, таму пакінуў каля дзвярэй, строга загадаўшы чакаць.

Казак паспеў ужо задрамаць, калі выйшаў яго новы сябар і паставіў перад ім міску з цёплым супам. Сабака лізнуў хлопчыку руку і ўзяўся есці.

Увечары прыйшлі бацькі. Андрэй раскажаў усю гісторыю з сабакам і запытаў тату, ці не могуць яны пакінуць яго сабе. Хлопец добра ведаў, што сабаку яны не могуць мець, таму што няму каму з ім хадзіць на шпацыр... Спрадвечная гісторыя. Але, як і ў кожнага дзіцяці, у Андрэя заставалася яшчэ кропля надзеі.

— Ты ж ведаеш, сын, што мы не можам яго сабе пакінуць. Зараз ужо позна, а заўтра я расклею ў пад'ездах і на слупах аб'явы, што знайшоўся сабака.

Андрэй не стаў прэчыць бацьку, а проста апрануў куртку і выйшаў да свайго сябра Тузіка. Такую мянушку ён даў Казак, таму што сабака сам не мог назваць сябе. Хлопчык гладзіў жывёліну па галаве і марыў, каб яго гаспадар не знайшоўся, тады б Андрэй зноў паспрабаваў угаварыць бацьку забраць сабаку дамоў.

Раніцай хлопчык спачатку пакарміў сабаку, а потым пад'еў сам і пайшоў у школу. Казак рушыў за ім і правёў сябра да ган-

ка. А потым вярнуўся на посцілку каля кватэры. Яму было добра: цёпла, хапала ежы, а пяшчоты хапіла б на дзясятка сабак.

Удзень Андрэй вярнуўся дамоў і пакарміў Казака. Потым знік на пэўны час, бо трэба было падрыхтаваць урокі. А ўвечары прыйшоў бацька і паведаміў, што праз гадзіну прыйдзе гаспадыня Казака. Пачуўшы сваю мянушку, сабака ўскочыў і стаў радасна віляць хвостом. Ад гэтага шчасця ў Андрэя пакаціліся слёзы. Увесь дзень ён спадзяваўся, што гаспадар не знойдзецца.

Праз паўгадзіны па лесвіцы паднялася жанчына. Яна цяжка дыхала і ўся расчырванелася ад

хуткай хады. Казак убачыў гаспадыню і кінуўся да яе, пачаў лізаць твар і рукі. Жанчына тым часам сунула разгубленаму хлопчыку шакаладку, начапіла сабаку на шыю ланцужок і сказала:

— Дзякуй вам вялікі! Я ўжо і не спадзявалася, што ён знойдзецца! Так хутка пабег!

— Гэта не я. Гэта сын яго знайшоў, — бацька абярнуўся, каб палюбавацца Андрэем, аднак хлопчык ужо схаваўся ў кватэры, каб не паказваць людзям слёзы.

Наступным вечарам бацька прыйшоў дамоў не адзін. У руках ён трымаў уклучанага ў хустку маленькага чорнага шчанючка. Бо Андрэй заўсёды марыў мець сабаку.

Казка пра родную мову

Праўда гэта ці не, не ведаю... Але старыя людзі кажучь: была на свеце цудоўная краіна. Жылі ў той краіне прыгожыя людзі, светлавалосыя і сінявокія. Былі гэтыя людзі працавітыя і вясёлыя. Справы ў іх ладзіліся. З суседзямі яны жылі ў згодзе.

Аднойчы прыйшла ў тую краіну бяда вялікая. Наляцела на іх Пачвара Вялізная. Пажадала Пачвара, каб людзі сталі яе слугамі вернымі назаўжды. Адмовіліся людзі вольныя. Тады забрала Пачвара Вялізная самае дарагое, што было ў іх — мову родную. Не чуваць стала песень вясёлых, смеха дзіцячага, слоў пяшчотных. Сумна стала жыць добрым людзям на свеце.

Шмат людзей дужых, мужных спрабавалі сваёй сілай перамагчы варожую сілу Пачвары Вялізнай. Але згінулі ўсе смельчакі як адзін.

Быў сярод тых людзей хлопец Мікола. Лічылі яго людзі асілкам-волатам, бо быў ён рослы і магутны, нібы дуб. Пайшоў Мікола ў самае логава Пачвары Вялізнай. Ubачыла яго Пачвара, спужалася.

Кажэ яна Міколе: «Аддам я вам мову вашу, калі прынясеш мне Папараць-кветку».

Пайшоў Мікола куды вочы глядзяць. Доўга вандраваў ён па краіне роднай, пакуль не ўбачыў вялізны дуб-волат. Толькі дакрануўся асілак да дрэва магутнага, як пачуў голас дзіўны: «Знойдзеш ты Папараць-кветку, калі пойдзеш у самы гушчар самага цёмнага лесу. Там, на паляне, сярод траў шаўковых, расце шмат кветак характава незвычайнага. Выберы самую прыгожую ды глядзі — не памыліся. Слухай сэрца сваё. Толькі так пераможаш ты Пачвару Вялізную». Так і зрабіў Мікола. Як дакранулася Пачвара да Папараць-кветкі, дык адразу ж згінула, быццам і не было яе зусім.

Зноў вярнулася да людзей вольных мова родная — беларуская. З тых часоў загадалі продкі шанаваць і берагчы родную мову.

**Кацярына КУМАГЕРЧЫК,
вучаніца 5 класа
СШ № 2 г. Барысава**

Мілагучная і пяшчотная

41

Я люблю сваю мову родную,
Мілагучную і пяшчотную.
Нібы сонейка прамяністае,
Грэе душы яна нашы чыстыя.

Словам можна з сястрой абмяняцца
І з суседзямі павітацца,
Падзяліцца марай з сябрамі,
«Добрай ночы» сказаць мілай маме.

Словы песні купальскай
Марай цешаць душу велічэзнай:
Нібы папараць-кветка у лесе
Расцвіце для ўсёй Беларусі.

Словы песні жніўнай, вясёлай
Доўга, лёгка пывуць у прасторы,
Зычыць сонца цяпла і багацця,
Хлебам-соллю гасцей сустракаць нам.

Прывітальныя словы добрыя
Гаспадары пачуюць шчодрія,
Калядоўшчыкаў сустракаючы,
Пра ўраджай багаты марачы.

У словах – традыцыі, родныя святы.
У словах – гісторыя наша багатая.
Мова, Радзіма, народ...
Шчырых думак і слоў карагод.

Клёкат бусліны ў гняздзе на бярозе,
Вочы рамонкаў глядзяць пры дарозе,
Залівісты спеў салаўя па начах...
Слёзы пяшчоты ў блакітных вачах.

Слёзы радасці, шчасця, добра і надзеі,
Хай жыве Беларусь і квітнее!

**Анастасія АКУНЕВІЧ, вучаніца 8 класа
Лошніцкай раённай гімназіі, в. Мётча
Барысаўскага раёна**

Іосіф РОГАЛЬ: «Паэзія – гэта песня і... філасофія ЖЫЦЦЯ»

Памкненні да паэтычнай творчасці могуць быць самыя розныя: натхненне прыродай, горадам альбо вёскай; унутраны неспакой душы, выкліканы трапяткімі перажываннямі маладосці; жаданне выказацца так, як да цябе гэта не рабіў ніхто іншы... А бывае, што да паэзіі кліча ўспамін непаўторнага вясёлкавага дзяцінства і шчырая прага песні. Паэтычны радок – не заўжды споведзь сэрца, якое клапаціцца пра выратавальную, магічную сілу слова. Часам паэзія – гэта чысты, амаль празрысты малюнак таго, што з табою здарылася аднойчы. І гэтае «аднойчы» робіцца для аўтара найкаштоўнейшым выразам, дзеяй і справай.

Так мысліць Іосіф Міхайлавіч Рогаль. Ён піша, як падказала яму Слова роднай вёскі, залатыя жытнёвыя палі Палесся і шлях доўгага расстання... расстання з Радзімай. Але аўтар не наракае на лёс, ён толькі імкнецца аддзячыць яму, пакланіўшыся роднай зямлі.

...У жыцці чалавека здараецца рознае, але, калі ты маеш прагу выказацца і растлумачыць усяму свету ўнікальную гісторыю пра сваю любоў, у тым ліку і любоў да Радзімы, – ты можаш лічыць сябе Паэтам.

Арцём КАВАЛЕЎСКІ

Іосіф РОГАЛЬ

Голас сэрца

Палескі ветрык незнарок
 Прыспешваў мой юначы крок,
 Я родны пакідаў парог,
 Перада мною – сто дарог.

Усё было, нібы у сне,
 Крыху шчыміла сэрца мне.
 На развітанне з домам я
 Прамовіў словы спакваля:

— Куды б мяне не кінуў лёс,
 Я не забуду родны плёс,
 Жніво, палеткі і лясы,
 Лугі у кропельках расы.

Не, не забуду! І клянуся,
 Што калі-небудзь тут з'яўлюся
 І нізка-нізка пакланюся
 Старонцы роднай – Беларусі!

Нас час нясе у далеч дзён,
 Гады прыносяць працы плён.
 Усюды можаш стаць сваім,
 Калі ты тут не пілігрым.

Я на чужыне ўжо здаўна
 Вырошчваю сцябліны льна,
 Але трымціць мая душа,
 І хочацца сказаць спярша:

— Харшым выдаўся мой лёс,
 Я не забуду родны плёс,
 Жніво, палеткі і лясы,
 Лугі у кропельках расы.

Не, не забуду! І клянуся,
 Што калі-небудзь тут з'яўлюся
 І нізка-нізка пакланюся
 Старонцы роднай – Беларусі!

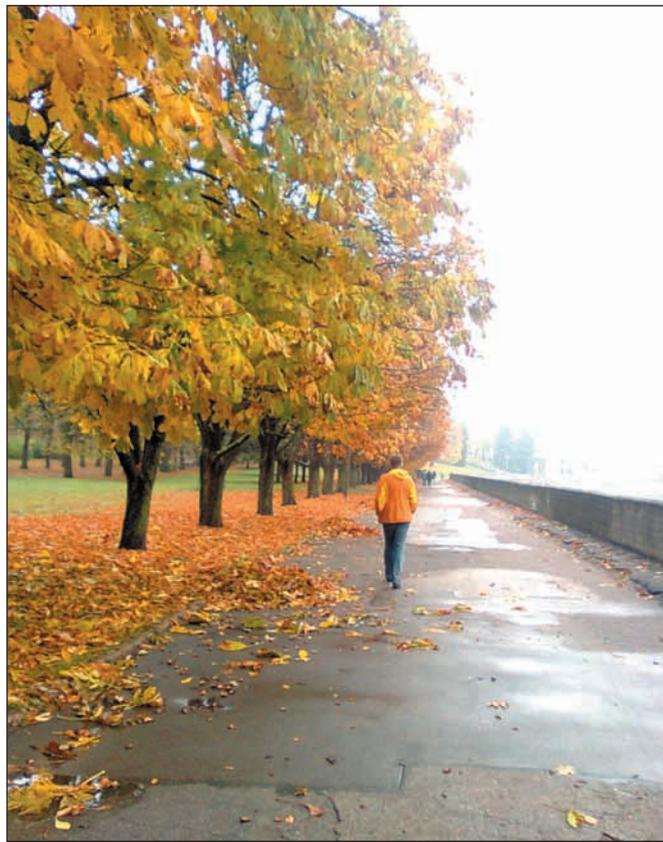
Гаючая крыніца

Ужо больш за паўвека прайшоў –
 І шукаю шчаслівай дарогі:
 Лепш за тую пакуль не знайшоў,
 Дзе ступалі дзіцячыя ногі.

Цягне вецце да хаты наш клён,
 Дасылае у вокны пяшчоту,
 Зналі б вы, як душу лечыць ён,
 Адганяючы злую самоту.

Я хацеў бы, каб вечна было
 Жыватворнай гаючай крыніцай
 Маё мілае сэрцу сяло,
 На якое не можна забыцца.

Калі там нарадзіўся і ты,
 Не крыўдуй, што яно не сталіца.
 Апынешся у храмах святых –
 Час знайдзі за яго памаліцца.

Вясна

Зноў сінее неба, быццам шоўк,
Зноў даўжэйшы дзень да нас прыйшоў,
Зеляніны першай свежы пах
Дрэмле у гаях і гушчарах.

Але праз суботні дзень увесь
Ад цябе няма нічога, нават смс.
Думаць пра заняткі не хапае сіл,
А што так бывае, ты не гаварыў.

Не магу паверыць, што ты не са мной
Гэтаю чароўнаю вясной.
Не хачу і думаць, што ты не адзін,
Дык прыходзь і сэрца абудзі!

Моладзь крочыць шумнаю гурбой,
Мне ж самотна гэтаю вясной.
Падступае крыўда і туга,
Быццам я сустрэла ворага.

Раптам ты з'явіўся і сказаў,
Што няпраўда ўсё, ты проста жартаваш.
Свет падаўся зноў чароўным мне,
Так бывае толькі ў лепшым сне.

І я веру зноў, што ты са мной
Разам будзеш летам і вясной,
І зімой таксама, пад рыпучы снег,
Будзеш слухаць мой вясёлы смех.

Мой герой

Не такі ты з усімі, як мроіцца мне,
Не герой, не гарэза вясёлы,
Не спяваеш, не танчыш ты нават у сне,
Не ў ладах са спартыўнаю школай.

Калі хлопцаў папрсяць, заўжды у цябе
Адшукаецца раптам заміна
У паход не ісці, школьны баль абысці –
Дарагая табе штохвілінка.

Мой герой не такі! Ён захоча са мной
Для душы, а не дзеля прэстыжу
Пікі гор пакараць, на глыбіні ныраць
І лунаць над трамплінам на лыжах.

Ён зусім не каўбой – просты хлопец такі,
І хоць ты ў выпадковасць не верыш,
Можа побач з табой ён ісці наўпрасткі
І заходзіць у школьныя дзверы.

Не спрачайся са мной, што ён просты зусім,
Нават сціплы, да ўсіх не падобны,
Але я не хачу і не дапушчу,
Каб мой сябра з табою быў згодны.

І са мною спаткаўшыся, ты не кажы,
Што герояў такіх надта мала.
Я паўсвету прайду, а такога знайду,
Калі я яго намалювала.

*пераклаў з рускай мовы
Арцём КАВАЛЕЎСКІ*

Фота Арцёма КАВАЛЕЎСКАГА

Галіна
ПШОНИК

Прачытай малодшаму

У цябе не складваюцца стасункі з малодшым братам або сястрой? Злуе яго (яе) звычка браць без дазволу твае рэчы і ўмешвацца ў твае размовы з сябрамі? Раздражняюць эгаізм, капрызнасць, упартасць? Здзіўляюць глухата да тваіх просьбаў і парад?

Асабіста мне вядомы адзін эфектыўны сродак давесці да свядомасці такой юнай асобы думкі, якія здольныя дапамагчы ёй змяніць што-нішто ў сваіх паводзінах. І сродак гэты — казкі. Бо казкі непрымусова, займальна, выразна, даступна могуць растлумачыць рэчы, якія ў іншай форме падаліся б гэтай досыць патрабавальнай і не надта даверлівай асобе сумнымі і надакучлівымі.

Праверана на практыцы — практыцы стасункаў з маёй унучкай Галачкай. Спачатку, калі яна была зусім маленькая, каб паказаць ёй, як смешна або непрывабна выглядае з боку той ці іншы яе ўчынак, я разыгрывала з дапамогай лялек розныя сцэнкі. Потым пачала складаць казкі, якія ўжо не датычаць канкрэтна паводзін маёй унучкі, а закранаюць тэмы, на якія не шкодна паразважаць шасцігадоваму чалавеку. Пакуль я раскажваю казку, Галачка задае мне шмат пытанняў. Значыць, разважае.

Такім чынам, цыклам «Казкі былога лесу» мы адкрываем рубрыку «Прачытай малодшаму». Бяры, карыстайся. А, можа, ты і сам ужо вынайшаў гэты спосаб і можаш падзяліцца з чытачамі «Бярозкі» плёнам уласнай творчасці? Будзем рады.

СТАТУТ СПРАВЬЯДЛІВАСЦІ

Блакiтны паруснiк

Мiкiтка i Ягорка жылі ў старым доме побач са старым паркам. I парк для iх быў па сутнасцi працягам роднага двара. Хлопчыкi ведалi ў iм ўсе закуткi i закавулкi, але звычайна ўсе iх маршруты заканчвалiся на дзiцячай пляцоўцы.

Пляцоўка насамрэч была цудоўная: з крутымі паваротамi i мудрагелiстымi пераходамi горкi, розныя арэлі i качалкi, iмклiвыя зручныя каруселi, казачная альтанка... Але сёння сяброў чакаў i зусiм дзiвосны сюрпрыз: на самым ускрайку пляцоўкi за тыдзень, што Мiкiтка i Ягорка не былі тут, узняўся магутны блакiтны карабель. Сапраўдная палуба, вярочныя лесвіцы, высокая мачта, пругкiя ветразi i самае захапляльнае — капiтанская рубка з «марскiм» штурвалам. Вокамгненна абодва хлопчыкi па бакавых прыступках ускараскаліся на палубу.

— Я — капiтан! Плывем у Афрыку! — абвясцiў Мiкiтка.

— Я — капiтан! Плывем у Амерыку! — заявiў Ягорка.

Аднак шкада было марнаваць час у сварках, i — хаця не без лёгкiх спрэчак — хлопцы заключылі пагадненне: быць капiтанамi па чарзе.

— Поўны ўперад!

Сонца ўжо асвятляла не толькi мачту, але i палубу, пляцоўка стала напуўняцца дзецьмi, якiя жылі не так блiзка ад парку. I, натуральна, усiх вабiў новы, яшчэ з пахам свежай блакiтнай фарбы карабель. Вось толькi Мiкiтка i

48 Ягорка трывала акупіравалі капітанскую рубку і да штурвала нікога не падпускалі.

На гарачых ад чэрвеньскага сонца дошках палубы сабраўся вялікі натоўп дзятвы. Хто жаласліва, хто задзірыста прасіў даць і яму пастаць за штурвалам. Мікітка і Ягорка толькі няветліва агрызаліся.

Нарэшце на палубу ўзнялася мама аднаго з хлопчыкаў.

— Сорамна быць такімі эгаістамі! — дакорліва сказала яна. Узяла за руку Мікітку, узяла за руку Ягорку і сілком вывела з капітанскай рубкі.

Хлапчукам і сапраўды зрабілася вельмі сорамна: вось табе і капітаны, якіх так лёгка і бесцырымонна пазбаўляе кіравання караблём нейкая жанчына, няхай сабе высокая і дужая, можа, нават спартсменка. Пакрыўджанья і панікля, яны не захацелі ўвогуле заставацца на гэтай пляцоўцы і горда скіраваліся дадому. Усю дарогу Мікітка і Ягорка складалі адзін план...

Раніцай у нядзелю, яшчэ да сняданку, Мікітка паведаміў маме, што абяцаў паказаць Ягорку свой новы самалёт.

— Хіба пасля сняданку ўжо позна будзе? — удакладніла мама.

— Трэба цяпер. Я абяцаў, — настойваў сын.

— Ну калі абяцаў... Толькі ненадоўга! — згадзілася ўрэшце мама.

Мікітку нават не давялося грукаць у Ягоркавы дзверы: сябар ужо пільнаваў яго. Новы Мікіткаў самалёт яны хуценька схавалі пад лаўкай ля пад'езда і, надзейна замаскіраваўшы, рушылі са двара.

Бакавая жалезная брама ў паркавай агароджы. Вузкая, перарэзаная каранямі старых соснаў сцежка. Брукаваная галоўная алея. Праз якіх дзесяць хвілін сябрукі ўжо былі на месцы. Велічны парусны карабель, яшчэ не крануты промнямі схаванага за дрэвамі ранішняга сонца, нібыта рассякаў марскую прастору.

Сёння, хаця і былі адны на пляцоўцы, Мікітка і Ягорка не паплылі ні «ў Афрыку», ні «ў Амерыку». Перш-наперш яны зайшлі ў капітанскую рубку і, наваліўшыся ўдвух, звярнулі набок металічнае кола штурвала. Потым, зацягнуўшы наверх вялікі камень, папсавалі з яго дапамогай усе лаўкі на карме. І нарэшце прыхопленым па дарозе вострым кавалкам шкла парэзалі ветразі.

— Не нам, дык і нікому! — помсліва прыгаворвалі ўчарашнія капітаны.

Яны ўжо сабраліся спускацца з бязлітна знявечанага судна, як раптам неба пацямнела, узняўся моцны вецер, на палубу ліўнем абрынуліся сасновыя іголки. Хлопчыкі адчулі, што нейкая магутная сіла ўзнімае іх над караблём. Агледзеўшыся, яны зразумелі, што ляцяць у паветры, а трымаюць іх крылы незлічонай колькасці птушак.

Спадар Дзяцел

Зрэшты, ляцелі яны не надта доўга і неўзабаве апынуліся на пляцоўцы, утворанай... магутнымі галінамі высачэзнай сасны. Паводдаль, на ствале дрэва, цямнела прасторнае дупло, а ў ім, быццам на троне, сядзеў мажны Дзяцел.

— Хіба бываюць такія вялікія дзятлы? — жала-
сліва спытаў Мікітка ў Ягоркі.

— Мусяць, не бываюць, — няўпэўнена адказаў
Ягорка. — Але яшчэ трэба разабрацца, ці то дзяцел
вялікі, ці то мы чамусьці зрабіліся маленькімі.

— Менавіта так: гэта вы зрабіліся маленькімі, — строга пракамен-
ціраваў Дзяцел. — Толькі не «чамусьці», а таму, што ўчынілі дрэнную
справу. Людзі, калі ўчыняць дрэнную справу, заўсёды робяцца ма-
ленькімі ўнутры, аднак па-за межамі нашага парку іх новую сутнасць
маскіруе старая вонкавая абалонка.

— А што ў вашым парку? — у адзін голас запыталі Мікітка і Ягорка.

— Наш парк — гэта былы лес. Калі людзі вырашылі зрабіць яго «ме-
сцам культуры і адпачынку», усе буйныя зьяры — мядзведзі, ваўкі, лісы,
рысі, нават зайцы — вымушаны былі пакінуць гэтыя мясціны. Засталіся
толькі мы: птушкі, вавёркі і краты. Тыя ж, хто пайшлі, наказалі тым, хто
застаўся, рупліва сачыць за захаваннем Статута Справядлівасці.

— А што гэта за Статут такі? — паціху спрабавалі асвойвацца на
незвычайным прыстанішчы сябрукі.

— Ці заўважалі вы, панове, як справядліва і разумна ўсё ў прыродзе?
Жывёлы не ведаюць пачуццяў помсты, зайздасці, прагнасці, крыўды.
Усё, што яны робяць, абумоўлена натуральнымі імкненнямі пазбегнуць
голаду, холаду, небяспекі для жыцця. Ні звер, ні птушка ніколі не да-
думаліся б, напрыклад, толькі з прычыны помсты і крыўды жорстка
сапсаваць такі цудоўны карабель, які прыносіў усім столькі радасці.

— І што, мы ніколі ўжо не станем ранейшымі? — спалохана паціка-
віўся Мікітка.

— Нас мамы да сняданка чакаюць, — усхвалявана дадаў Ягорка.

— Пра мам прыгадалі — гэта правільна. Але ранейшымі вы можаце
стаць толькі тады, калі здзейсніце тры добрыя справы. Так патрабуе
Статут Справядлівасці, — паведаміў Дзяцел.

— Як жа нам адшукаць, што зра-
біць, застаючыся на такой вышыні? —
занепакоіліся хлопцы.

— Вельмі зручна якраз. На гэтай
самай сасне будзе ваш назіральны
пункт — сядзіце і сачыце, хто ў на-
шым парку трапіў у бяду. Як захочаце
каму-небудзь дапамагчы, клічце вунь таго
Голуба. Ён вас хутка даставіць на месца
падзеі, — праінструктаваў Дзяцел.

Крылатая дапамога

Толькі ўладкаваліся на сваім назіраль-
ным пункце Мікітка і Ягорка, як убачылі
амаль побач з Дзятлавай сасной, ля краю

50 зарослага крапівой і палыном рова дзяўчынка, якая наўзрыд плакала. Сябры тут жа паклікалі Голуба.

— Дзяўчынка, чаму ты плачаш? — падляцеўшы, пачалі высвятляць хлопчыкі.

— Вой, якія прыгожаныкія ліліпуцікі! — здзівілася дзяўчынка і зноў заплакала. — Мая котка! Пабегла за матыльком у гэты роў і вось ужо колькі часу не можа выбрацца адтуль. Чуеце мяўканне? І я чую, але ў роў лезці баюся.

Адважна трымаючыся за трывалыя сцябліны палыну, хлопчыкі пачалі спускацца на дно рова.

Неўзабаве ў густой вільготнай траве ўбачылі маленькую шэрую котку. Яна была нібыта прывязана да куста бузіны, які рос на крутым спуску. Падабраўшыся бліжэй, нашы выратавальнікі зразумелі, што котка заблыталася ў доўгай гумцы, якая, у сваю чаргу, зачэпілася за куст. Відаць, спрабуючы самастойна вызваліць лапку, небарака толькі мацней зацягнула пятлю. Мікітка і Ягорка спрытна разблыталі гумку, і котка стралой кінулася да сваёй гаспадынькі.

— Дзякуй вам, ліліпуцікі! Але куды ж вы? Мы маглі б разам пагуляць! — крычала дзяўчынка адлятаючым на Голубу загадкавым незнаёмцам.

Ды Мікітка і Ягорка былі ўжо высока і праз колькі хвілін зноў уладкаваліся на сваім назіральным пункце. На гэты раз іх увагу прыцягнулі дзіўныя паводзіны адной бабулі. Яна, сагнуўшыся амаль крукам, у такім нязручным стане шпацыравала па невялікай, вытапанай паміж соснаў паляныцы. Прыгледзеўшыся, хлопчыкі нават пазналі яе. Гэтая бабулька таксама была сталай наведвальніцай парку. Яна ўвесь час падкармлівала кагосьці: вавёрак, птушак, бяздомных котак і сабак. Што ж магло здарыцца ў яе?

Тым часам бабулька ўвогуле апусцілася на калені і пачала рукамі рассоўваць траву.

— Голуб! — тэрмінова прасігналілі сябрукі.

Старая хутчэй за ўсё хлопчыкаў не пазнала, але і не надта здзівілася іх з'яўленню: відаць, за сваё доўгае жыццё яна нямала цудаў пабачыла.

— Што здарылася, бабуля? — адразу прыступілі да справы Мікітка і Ягорка.

— Сёння карміла, як звычайна, птушак. Узяла жменьку зерня і кінула далей, каб усім хапіла. З пальца зляцеў пярсцёнак — відаць, зусім ужо схуднелі мае пальцы. Я на свае вочы бачыла, куды ён паляцеў, але вось ужо больш за гадзіну шукаю і не знаходжу. Быццам праглынуў хто. А гэта ж адзіная рэч, якая засталася ў мяне ад маёй матулі, — сама яна яшчэ ў вайну загінула, ратуючы нас.

— Мы абавязкова адшукаем ваш пярсцёнак, — паабяцалі хлопчыкі і пачалі ўважліва працэсваць мясцовасць.

Сама бабуля наўрад ці знайшла б сваю рэліквію. Бо пярсцёнак хаця і ляжаў непадалёк ад палянкі, але — у ямцы і прыкрыты цёмным

мінулагоднім лістом. Хлопчыкі паднапружыліся і выкацілі яго, нібыта кола — пры іх цяперашнім росце.

— Дай вам Бог здароўя, даражэнькія! — расчулілася старая.

Яна ну проста выпраменьвала радасць і ўдзячнасць. Што і казаць, прыемна адчуваць сябе прычынай такіх пачуццяў.

І зноў ім не давлялося затрымацца на сваім высотным назіральным пункце. Іх ужо натрэніраваны зрок адразу ўлавіў непарадак у досыць аддаленым кутку парку (зрэшты, шанец зрабіць добрую справу звычайна залежыць якраз ад пільнасці нашага зроку).

Падляцеўшы на Голубу да месца здарэння, Мікітка і Ягорка ўбачылі зусім маленькае Ваверчанё, якое бездапаможна ляжала пад высокім разгалістым дубам. Чакаючы маму-Вавёрку, якая адправілася пашукаць прысмакі для свайго дзіцяці, яно неасцярожна высунулася з дупла і не захавала раўнавагі. Пры падзенні зачэпілася за востры сук і да крыві садрала скуру са спінкі. Хлопчыкі, паводле парады гаманлівай, але дасведчанай у лекарскай справе Сарокі, прыклалі да ранкі падарожнік. Потым Мікітка застаўся вартаваць пацярпелае Ваверчанё, а Ягорка паімчаў на Голубу шукаць маці-Вавёрку. На шчасце, крылатыя і чатырохногія насельнікі парку ахвотна дапамагалі ў гэтых пошуках.

Маці-Вавёрка, вядома, разнервавлася ад прынесенай весткі, аднак, марнаваць часу на распытванне не стала і тут жа скіравалася ў дарогу. Да моманту яе прыбыцця пад стары дуб гарэза-сыноч ужо весела балбатаў з новым, хаця і зусім не пушыстым, але вельмі сімпатычным сябрам. Маці-Вавёрка ў знак падзякі ўручыла кожнаму з хлопчыкаў па вялізным арэху і, пяшчотна ўзяўшы параненае Ваверчанё зубамі, спрытна пацягнула яго ў дупло. Узнікаючыся ў павера, Голуб на вышыні дупла зрабіў круг, і Мікітка з Ягоркам паспелі крыкнуць ужо канчаткова супакоенаму малому, што абавязкова наведваюць яго.

Увогуле ім надзвычай спадабалася рабіць добрыя справы. І калі Голуб даставіў іх на Вялікую сасну, хлопцы зноў накіраваліся да свайго назіральнага пункта.

— Дастаткова, панове! Вас жа чакаюць вашы мамы, — раздаўся цвёрды дзятлаў голас. — Наша ўмова выканана. Спусціўшыся адсюль і дакрануўшыся зямлі, зноў зробіцеся свайго ранейшага росту. Спадзяюся, цяпер вы ніколі не забудзецеся пра Статут Справядлівасці.

— А... — толькі пачалі Мікітка і Ягорка.

— ...а карабель, зразумела, давядзецца адрамантаваць, — без цяжкасці прачытаў іх думкі Дзяцел. — Дамаўляйцеся са сваімі татамі і прыходзьце на дзіцячую пляцоўку з інструментамі. Дрэнны ўчынак ніколі не бывае непапраўным. Варта толькі зразумець, што ён — дрэнны.

Сябрукі выканалі развітальнае патрабаванне спадара Дзятла ў бліжэйшую ж суботу.

Малюнкi Марысi ЛОСЬ

Ганна ДАР

Я разблытвала валасы спада-рыні Троліхі. Яны былі доўгія і нячэсанья, гэтка ж доўгія, як і яе завушніцы, і таму яны часта перапляталіся, пагражаючы парваць вуха сваёй гаспадыні. І вось, раз-пораз мне даводзілася асцярож-на выблытваць валасы з завушніц. Трэба сказаць, вушы ў маёй Троліхі былі адметныя, зусім не доўгія і валасатыя, як можна было б меркаваць паводле апісанняў троляў у казках. Не, яе вушкі былі мяккія і далікатна скручаныя банцікам. Ой-ой, не пытайцеся мяне, як гэта вушы можна скруціць банцікам! Я ведаю, што звычайна банцікам складваюць вусны, але ў маёй спадарыні Троліхі банцікам былі скручаны менавіта вушы.

Не ведаю, як вам, але мне дагэтуль даводзілася чытаць пра троляў толькі ў казках. Асаблівага жадання сустрэцца з імі ў жыцці ў мяне не ўзнікала, як ніколі дагэтуль не закрадалася ў маю галаву і думка, што, можа, несправядліва агулам усіх троляў запісалі ў зласлівых істоты. І нават калі яны ўсе былі

колькі стагоддзяў таму не вельмі добразычлівыя, то мо яны крыху змяніліся за такі доўгі час. У маёй памяці, прынамсі, не ўспывае ніводзін факт іх шкодніцтва за ўсё маё жыццё. Праўда, яны ніколі і не жылі на нашай зямлі. Але зразумела адно: калі б тролі здзейснілі нешта нядобрае, то ўжо ўсе газеты, радыё і тэлебачанне пра тое б раструбілі на ўвесь свет! Яшчэ мне прыгадаліся мумі-тролі, не зусім, канечне, тролі, але

ўсё-ткі. Заўважце, цалкам сімпатычныя і добразычлівыя істоткі. Вось так разважыўшы, я падсумавала: баяцца Троліхі няма ніякай рацыі.

Ну і карацей, мы ехалі з ёй на станцыю Труба. Гэта яна так сказала. Хо-хо! Вось дык назва! Я ж памятала, як бабуля некалі апавядала пра аднаго спадара, што хацеў усе зоркі на небе скупіць, ды вылецеў у трубу. Не ведаю чаму, але вылятаць у трубу мне зусім не хацелася, і таму я паставіла сабе быць абачлівай. Ага, трымай-чакай!

Мая Троліха трапіла да мяне з самой Нарвегіі, дакладней — яе прывезла мама. Як сувенір. З доўгім носікам, пухлымі шчочкамі з ямачкамі, хітраватым, але шчырым позіркам, у чорнай спадніцы і белым вышытым фартушку, з чырвонымі каралямі на шыі. Вось сваім позіркам яна мяне і падкупіла — спадабалася, карацей. Але ў першую ж ноч мая Троліха заявілася да мяне і дала ясна зразумець, што ніякая яна не цацка, а жывая істота. Сумненні зніклі ўшчэнт, калі яна нармальна так, з апетытам, падчысціла лядоўню: з’ела ёгурт, ухрумкала яблык і моркву, праглынула тваражок са смятанкай, злопала селядзец і зверху прыдушыла пірожным з сокам.

Акрамя як паесці, любіла спадарыня Троліха збіраць пацеркі ды рабіць з іх каралі. Зробіць — ды на шыю сабе адразу і павесіць, пакуль тры ці чатыры ніткі пацерак не назбіраецца. А тады здыме іх, дзесьці схавает і новыя робіць. Я ў яе была па-

прасіла мне адны падараваць, але яна, жмінда, паскупілася. Дык я больш і не прасіла. Нягледзячы на гэта, яна ўсё адно мне падабалася: вясёлая і патанчыць любіла. Я яе амаль з усімі нашымі пазнаёміла: з вадзяніком, лесавіком, русалкамі, хохлікамі, дамавікамі, ліпаямі і іншымі. Ёй, вядома, Зюзя найбольш спадабаўся. Я ўжо думала, прыжывецца ў нас, ажно прыходзіць аднаго разу да мяне Зюзя і кажа, што мая Троліха спакушае яго ў яе краіну бегчы. Зюзя, зразумела, адмовіў. Якая б будучыня яго там чакала: сувенірам хіба пайсці працаваць?

Бачу, спадарыня мая зажурылася, танчыць-спяваць перастала, амаль не есць нічога, толькі пацеркі ўвесь час нанізвае. Я і прапанавала ёй ехаць на радзіму. Троліха адна ехаць баялася і папрасіла суправаджаць яе. Вось так мы і апынуліся ў цягніку, што мусіў давезці нас да станцыі Труба. Хаця якім макарам мы туды павінны былі трапіць, я не разумела, бо ў раскладзе станцыя з такой назвай адсутнічала. Я трошкі задрамала, калі раптам адчула, што мая Троліха мяне за плячо тузае. Аказалася, што мы ўжо на месцы. Вылезлі з цягніка, Троліха белыя каралі з шыі здымае і мне працягвае. Расчуліла мяне да слёз, але каралі раптам парваліся і рассыпаліся на пацеркі. Што магла — пазбірала, галаву падымаю, а Троліхі маёй няма. І вось стаю я з прыгаршчамі пацерак у руках і гляджу на літары, што складваюцца ў назву станцыі: Труба.

СУПЕРЗАГАДКА АД УІ

Адгадка на кожную загадку пачынаецца з пэўнай літары. Калі вы складзяце іх у адпаведным парадку, то атрымаецца назва любімага дзіцячага часопіса.

1

x x x

Лятае,
Ды не самалёт.
Кіруе –
Не шафёр і не пілот.
Трымае –
Не штурвал, не руль.
Лятае і лятае
Аж даюць.

3

x x x

Падарыў мне
Дзед Лявон
Вельмі дзіўны
Тэлефон.
Паглядзіш –
А ў ім пячора,
Прыкладзеш да вушка –
Мора.

2

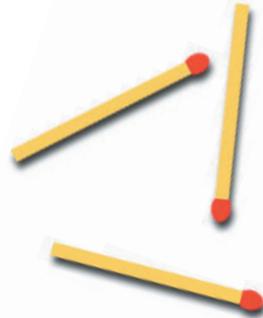
x x x

Як нехта
Побач з ёю стане –
Чым возьме больш,
Тым большай яна стане.
Калі, што ўзяў,
На месца пакладзе,
Як ні глядзі –
Яе няма нідзе.

4

x x x

Нас суседка
Частавала
Смачнай рыбкаю
З Байкала.
Адгадай,
Смяецца Рытка, –
Як завецца
Гэта рыбка?

ВАДЗІМІРА МАЦВЕЕНКІ 55

5

* * *

Завітала Ада
У цёмны пакой,
Свечка і лампада
Стаяць перад ёй.
Каб пакой асвятліць
І прыбраць,
Напачатку
Што найперш запаліць:
Свечку ці лампадку?

6

* * *

У гэтым пакоі
Чацвёра дзвярэй.
Раптам праз дзверы
Заходзіць Андрэй.
Зайшоў праз адны,
А выходзіць праз тры.
І сам унутры.
Дык што гэта такое?

1. Баба-Яга
2. Яма
3. Ракавінка
4. Омугля
5. Запалкі
6. Кашуля
7. Арог

7

* * *

Кіпцюры
І дзюбу мае,
На зваркоў
І птушак
Нападае.
Селіцца
На стромах
І гарах.
Можа, знаеш,
Што гэта за птах?

ЧАШНІКІ, ЧАШКАЎШЧЫНА, ЧАШКІ, ЧАША...

Аляксандр РОГАЛЕЎ,
доктар філалагічных навук, прафесар

Назву *Чашнікі* на тэрыторыі Беларусі носіць не толькі райцэнтр у Віцебскай вобласці, але і вёска ў Горацкім раёне Магілёўскай вобласці. Гістарычных звестак пра гэтыя населеныя пункты маецца нямнога, галоўным чынам яны датычаць горада Чашнікі, які вядомы ў пісьмовых крыніцах з XVI стагоддзя.

Так, «Живописная Россия...» (Т. 3. Ч. 2. Беларускае Палессе) (С.-Пецб., М., 1882. С. 388) паве-

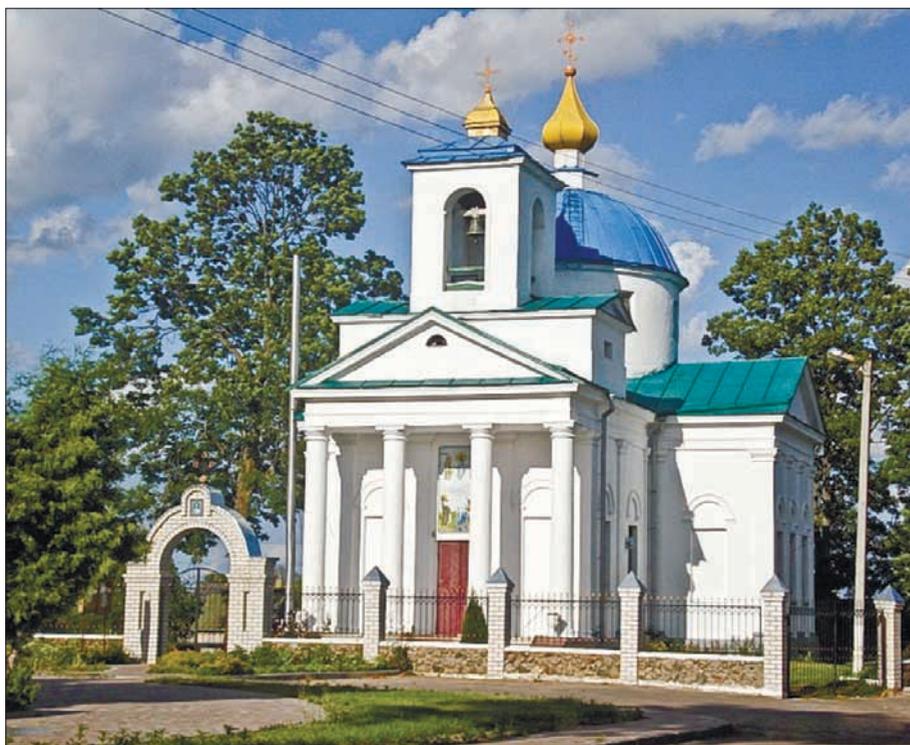
дамляе, што ля Чашнікаў 23 студзеня 1564 года адбылася кровапралітная бітва паміж войскамі, якія з аднаго боку ўзначальваў князь Мікалай Радзівіл, а з другога — князь Пётр Іванавіч Шуйскі. Аднак можна сцвярджаць, што Чашнікі (сённяшні горад, былое мястэчка Віцебскай губерні) узніклі задоўга да гэтай даты і існавалі ўжо ў XV стагоддзі.

Менавіта з XV стагоддзя распаўсюджваюцца геаграфічныя назвы таго структурна-словаўтваральнага тыпу, да якога належыць і назва *Чашнікі*. Яна ўяўляе сабой так званае радавое абазначэнне, якое не вылучае якога-небудзь аднаго чалавека з населенага пункта, а называе адразу ўсіх людзей (заснавальнікаў, першапаясенцаў), паколькі ўсе маюць аднолькавае прозвішча ці адну і тую ж мянушку.

У дадзеным выпадку гаворка павінна ісці пра мянушку *Чашнік*, што ў дачыненні да ўсіх першых жыхароў адпаведнага населенага пункта выступала ў функцыі так званай «калектыўнай мянушкі» і

г. Чашнікі. Дом культуры

г. Чашнікі. Спаса-Праабражэнская царква

мела форму *чашнікі* — «людзі, якія...». Сапраўды, якое значэнне магла мець такая мянушка пры яе ўзнікненні?

Вядомы тапаніміст, географ В. А. Жучкевіч у свой час пісаў пра тое, што мясцовае паданне звязвае найменне Чашнікі з «чашным» (ганчарным) промыслам. Такім чынам, калектыўная мянушка *чашнікі*, якая па асацыяцыі стала найменнем месца пасялення пэўнай групы людзей, першапачаткова магла датычыць тых, хто займаўся чашным рамяством.

Гэтак жа можа тлумачыцца і назва вёскі Чашнікі Горацкага раёна. Тут трэба заўважыць, што назва менавіта дадзенага населенага пункта неабавязкова магла з'явіцца ў XV—XVI стагоддзях, калі, хутчэй за ўсё, узнікла назва горада Чашнікі. Геаграфічныя найменні

адпаведнага тыпу з'явіліся і пазней, у XVII—XVIII стагоддзях.

Прапанаванае тлумачэнне назвы *Чашнікі* — не адзіна магчымае. Слова *чашнік* у мінулым абазначала чалавека з царкоўнай прыдворнай адміністрацыі, які загадваў посудам, каштоўнасцямі, у адрозненне, напрыклад, ад стольніка, што загадваў прыпасамі (сталом).

Цікава параўнаць слова *чашнік* са словам *чашніца* — «кладоўка (камора) каштоўнага посуду, начыння». Можна меркаваць, што нейкі чашнік (чалавек, пэўны царкоўны чын) атрымаў зямлю, на якой пабудаваў маёнтак, сядзібу. Адсюль, мусіць, дзеці, унукі — гэта значыць усе яго нашчадкі сталі называцца *чашнікамі*. Гэтак жа зваліся і ўсе іх падданыя (служы, дваровыя). Месца пасялення таксама атрымала назву *Чашнікі*.

Мянушка *Чашнік* і прозвішча *Чашнікаў*, якое ўзнікла на аснове мянушкі, былі вядомыя ў розных мясцінах Усходняй Славіі. С. Б. Вясялоўскі, аўтар кнігі «Ономастикон: древнерусские имена, прозвища и фамилии» (М., 1974. С. 3-47), указвае прозвішча *Чашнікаў*, якое меў у сярэдзіне XV стагоддзя ў Волагдзе нехта Чашнікаў Рыгор Юр'евіч. У гэтай жа кнізе згадваюцца «маскоўскія госці» (купцы?) Чашнікавы (XVI стагоддзе) і сяло Чашнікава пад Масквой.

Сярод беларускіх прозвішчаў вядомыя *Чаша*, *Чашук*, *Чашун*, *Чашынскі*, *Чашэйка*... Перавага прозвішча *Чашэйка* сярод першапаясленцаў абумовіла ўтварэнне назвы *Чашэйкі*, якую маюць вёскі Ёўеўскага і Лідскага раёнаў Гродзенскай вобласці. Дадзеная назва мае літоўскі словаўтваральны элемент *-эйк* у сваім складзе. Гэтак жа можна сказаць і пра прозвішча *Чашэйка*, якое «нарадзілася» ва ўмовах славяна-літоўскага, беларуска-літоўскага моўнага ўзаемадзеяння.

Перавага прозвішчаў *Чашун*, *Чашко* сярод заснавальнікаў пасяленняў паслужыла падставай для з'яўлення на карце Беларусі такіх «родавых найменняў», як *Чашуны* (вёска Пастаўскага раёна Віцебскай вобласці) і *Чашкі* (пасёлак Глыбоцкага раёна гэтай жа вобласці). Націск у назвах — на апошнім складзе.

Заўважым, што прозвішчы *Чашук*, *Чашун*, *Чашэйка*, *Чашко* не звязаны са словам *чаша*. Іх руская форма *Чешейко* (*Чешко*, *Чешук* і г. д.) гаворыць аб нейкім зусім іншым паходжанні. Напрыклад, нецаркоўнае мужчынскае імя *Чашко* (*Чешко*) часта сустра-

г. Чашнікі. Гістарычны музей

каецца ў помніках рускага пісьменства XVI стагоддзя. Усе згаданыя прозвішчы па сваёй структуры ўказваюць на нашчадкаў нейкага чалавека, імя ці мянушка якога мелі аснову *Чэх-*. Значэнне гэтай асновы прыкладна вызначаецца як «баец, задзіра».

Назва вёскі Чашын (Уздзенскі раён Мінскай вобласці) утварылася ад прозвішча *Чаша* ці *Чашын* і мае значэнне прыналежнасці (*Чашын* — «вёска, якая належыць чалавеку па прозвішчы *Чаша*, *Чашын*»).

У назве вёскі Чашкаўшчына Пастаўскага раёна адлюстравана верагодная мянушка *Чашка* ці прозвішча *Чашкаў*. Пры ўзнікненні назва *Чашкаўшчына* мела значэнне «вёска і ўсе наваколлі (угоддзі), якія належалі чалавеку з мянушкай *Чашка* ці з прозвішчам *Чашкаў*».

Нарэшце, у назве вёскі Чаша Клецкага раёна Мінскай вобласці, на наш погляд, ніякага прозвішча і ніякай мянушкі не адлюстравана. Гэтая назва, як можна меркаваць, з'яўляецца метафарай і ўказвае на асабліва сці рэльефу (напрыклад, глыбокую лагчыну, западзіну круглай формы) вакол населенага пункта.

ПРАФЕСІЯ — АДКРЫВАЦЬ ТАЛЕНТЫ

Вольга НАВАЖЫЛАВА

Ала Барысаўна Ніжнікава — загадчык кафедры вакала факультэта эстэтычнай адукацыі Беларускага дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка. А яшчэ Ала Барысаўна — дачка і вучаніца легендарнай беларускай опернай спявачкі, народнай артысткі СССР, прафесара Акадэміі музыкі Тамары Ніжнікавай. У рэпертуары Тамары Мікалаеўны былі творы амаль што ўсіх сусветнавядомых оперных кампазітараў, а беларускія кампазітары стваралі музыку асабіста для яе! З таго, як гэта быць дачкой знакаміта-сці такога маштабу — пачалася наша размова з Алай Барысаўнай **НІЖНІКАВАЙ**.

«Тэатральныя дзеці»

— Я была звычайнай дзяўчынкай. Адзінае адрозненне ад астатніх ровеснікаў заключалася ў тым, што, акрамя школы, маё дзяцінства было цесна звязана з тэатрам і музыкай. Калі нашы бацькі ехалі на гастролі, мы, «тэатральныя дзеці», адпраўляліся з імі. Шмат часу праводзілі за кулісамі. І, зразумела, удзельнічалі ў спектаклях. Напрыклад, у оперы «Церамок» выконвалі ролі зайчанят, мышанят, жабянят... Прымалі ўдзел і ў дарослых паста-

ноўках: у той жа «Пікавай даме» ёсць сцэны з удзелам дзяцей. А ў оперы Даргамыжскага «Русалка» мне нават дасталася роля са словамі! Тады гэта былі вельмі шчаслівыя дні дзяцінства! Мне было гадоў 9, і я вельмі адказна падышла да стварэння вобраза маленькай Русалачкі і адчувала сябе вялікай актрысай! Увогуле ў спектаклях мы ўдзельнічалі з захапленнем і вялікім задавальненнем. Нават зараблялі грошы! На сваю першую зарплату — мне было 7 гадоў — я купіла матулі сумку і парасон белага колеру ў

чырвоныя гарохі. І так ганарылася сабой! Адчувала сябе карміліцай сям'і! Але ніякіх «зорных» планаў наконт таго, што я звяжу сваё жыццё з музыкай, не было. Зрэшты і слова «зорка» ў цяперашнім кантэксте не ўжывалася. Мы проста жылі ў тэатральным асяроддзі, яно было звыклым для нас і вельмі цікавым.

Незабыўныя сустрэчы

— У савецкія часы было многа мерапрыемстваў з удзелам дзеячаў культуры. Дэкады беларускай культуры і мастацтваў праводзіліся ў розных рэспубліках СССР. У такія дэлегацыі ўключаліся артысты, пісьменнікі, кампазітары. Тамара Мікалаеўна цесна супрацоўнічала з беларускімі кампазітарамі і была добра знаёма з усімі беларускімі

пісьменнікамі. Як спявачку найвышэйшага класа яе цанілі многія музыканты. Яны даражылі яе парадамі і стваралі для яе музыку! Напрыклад, Юрый Уладзіміравіч Семяняка, які вельмі любіў маму, асабіста для яе напісаў шмат сваіх цудоўных твораў. Сярод іх — песня «Айчына» і знакаміты каларатурны галоп з оперы «Калючая ружа». Гэта была цікавая маладзёжная опера. Дэкарацыі адлюстроўвалі наш Мінск, яго прыгожыя плошчы. Была Тамара Мікалаеўна і першай выканальніцай ролі Марынкi ў аднайменнай оперы Рыгора Пукста — першай беларускай дзіцячай оперы. У ёй апавядалася пра гераічны ўдзел школьнікаў у Вялікай Айчыннай вайне, і ў нашым сямейным альбоме захаваліся фатаграфіі Тамары Мікалаеўны з Машай Галафаевай, якая і стала правобразам Марынкi.

Прадаўжальніца

— Музычная педагогіка мяне цікавіла заўсёды. Першую вышэйшую адукацыю я атрымала на музычна-педагагічным факультэце тады яшчэ педінстытута імя А. М. Горкага. Пасля закончыла кансерваторыю па класу сольных спеваў у Тамары Мікалаеўны Ніжнікавай. І, зразумела, з'яўляюся прадаўжальніцай цудоўных традыцый, якія засвоіла ў свой час мая маці ад свайго педагога — прафесара Маскоўскай кансерваторыі Марыі Уладзіміраўны Уладзіміравай, вучаніцы знакамітага прафесара Умберта Мазецці. Цяпер у сваёй працы імкнуся захаваць асаблівасці гэтай класічнай руска-італьянскай школы.

Сярод выпускнікоў нашага факультэта — вядомыя музыканты, спевакі, педагогі. У розныя часы яго закончылі Алёна Свірыдава, Святлана Стацэнка, Ганна Шаркунова, народны артыст Беларусі Іван Тамашэвіч і многія іншыя. Тут заўсёды давалася грунтоўная і рознабаковая адукацыя, быў моцны педагогічны састаў.

Наш факультэт рыхтуе настаўніка музыкі. А ён павінен быць і выканаўцам, і музыказнаўцам, і хармейстарам. Нездарма вядомы кампазітар і музычны асветнік Дзмітрый Кабалеўскі гаварыў: «Кожны клас — гэта хор». А прыгадайце фільм «Прыгоды Электроніка» — там увогуле ўрок музыкі праходзіць у форме харавых заняткаў.

Нашы выпускнікі цалкам канкурэнтаздольныя, бо кампетэнтныя ў многіх аспектах. Яны могуць працаваць музычнымі кіраўнікамі ў дзіцячым садзе, весці ў школе ўрокі музыкі і разнастайныя гурткі — вакальны, харавы, інструментальны і інш., займацца сацыяльна-культурнай дзейнасцю.

Т. М. Ніжнікава ў ролі Марфачкі ў оперы «Дзяўчынка з Палесся»

Дзеці вельмі любяць спяваць! Я сама працавала настаўніцай у школе. У мяне былі паралелі з 10 пачатковых класаў па 42–43 вучні ў кожным! Які самы даступны спосаб музіцыравання? Зразуме-ла ж, спевы! Які інструмент мы заўсёды носім з сабой? Канечне, голас! Заўважце, увесь дзіцячы фальклор меладызаваны: крычалкі, дражнілкі, лічылкі дзеці вымаўляюць нараспеў. Яны любяць прыгожую музыку, у тым ліку і класічныя творы, праз якія ўваходзяць у высокае мастацтва.

Аб факультэце

— Два гады таму ў нашым універсітэце адбылося аб'яднанне двух творчых факультэтаў: музычна-педагогічнага і факультэта народнай культуры. І сёння факультэт эстэтычнай адукацыі рыхтуе спецыялістаў у розных галінах мастацтва: музычныя і мастацкія спецыяльнасці, харэаграфія, фалькларыстыка, камп'ютарная графіка...

Т. М. Ніжнікава на сцэне

62 Атмасфера, якая пануе ў нас, а таксама калектыўная творчасць, якой так не хапае сучаснаму чалавеку, прыносяць усім нам вялікую радасць. На факультэце віруе бурнае студэнцкае жыццё, бо тут шмат магчымасцей для самарэалізацыі таленавітай асобы. Напрыклад, на нашай кафедры мы вучым акадэмічнаму вакалу і народным спевам, а хто хоча выступаць на эстрадзе, наведвае лабараторыю музычнай творчасці. Усе студэнты рэгулярна ўдзельнічаюць у конкурсах і канцэртах.

Кожны год на факультэце праводзіцца конкурс «Маладыя таленты». У розных намінацыях удзельнічаюць і школьнікі, і навучэнцы сярэдніх спецыяльных

навучальных устаноў, і студэнты ВНУ. Нашы вакалісты неаднаразова займалі ў гэтым конкурсе першыя месцы! Так, у 2008 годзе ў намінацыі «Сольныя спевы» першае месца раздзялілі Юлія Красоўская і Алена Гаўрылава (класы мой і Г. В. Шчэрбіч), а другое — заняла мая студэнтка Вера Пугач. У 2005 годзе Танечка Дудко, якая сёння ўжо працуе ў музычным тэатры, стала лаўрэатам сур'ёзнага конкурсу маладых выканаўцаў «Убельская ластаўка», прысвечанага творчасці Манюшкі.

Свет айчыннай музыкі

— Нашы студэнты выконваюць творы ўсіх беларускіх кам-

На сцэне — будучыя настаўнікі музыкі

пазітараў — Семянякі, Лучанка, Захлеўнага, Атрашкевіч, Пукста, Аладава, Цікоцкага, Туранкова і інш. А Дзмітрый Лукас і Генрых Вагнер у свой час нават выкладалі на нашым факультэце. Таксама мы ўключаем у праграму музыку Манюшкі, Орды, Голанда — кампазітараў ранейшых часоў.

Акрамя таго, у вучэбную праграму ўваходзіць абавязковае выкананне беларускіх народных песень і твораў беларускіх кампазітараў. З вялікім задавальненнем і студэнты, і выкладчыкі выконваюць іх на канцэртах. Настаўнік музыкі павінен быць носьбітам нацыянальнай спеўнай культуры.

Добрая традыцыя нашай кафедры — штогадовы справаз-

Тамара Мікалаеўна Ніжнікава, 2011

дачны канцэрт. Пастаянна нас запрашаюць выступаць у розных установах, сярэдніх школах, ВНУ. Так што студэнты ўжо ў час навучання могуць сябе рэалізаваць як выканаўцы. На факультэце ёсць цудоўныя калектывы: народны ансамбль беларускай музыкі і песні «Ярыца», народны ансамбль песні, музыкі і танца «Рэй», ансамбль скрыпачоў, народны тэатр «Лінгва», аркестр народных інструментаў, народны ансамбль цымбалістаў «Вярба» і іншыя.

Цяпер мы чакаем новае папайненне і шчыра жадаем нашым абітурыентам — як і студэнтам — чыстай інтанацыі ў жыцці і высокай творчай пазіцыі!

Фота Вольгі НАВАЖЫЛАВАЙ і з асабістага архіву Т. М. і А. Б. НИЖНИКАВЫХ

Натхнёныя песняй

Пад ветразямі натхнення

Сёлета абласны злёт «Юныя таленты Міншчыны» сямнаццаты раз сабраў юных аматараў літаратуры і мастацтва — пачынаючых паэтаў, апавядальнікаў, мастакоў. Праходзіў ён пад дэвізам «З любоўю да роднага слова» і прысвячаўся беларускай мове. А першы злёт адбыўся ў 1975 годзе — па ініцыятыве ўпраўлення культуры Мінскага аблвыканкама і Мінскай абласной бібліятэкі імя А. С. Пушкіна. І вось ужо трыццаць шэсць гадоў пад ветразямі натхнення — такі сімвал абралі самі юныя таленты — плыве наш рамантычны карабель.

Бібліятэкары Міншчыны ўважліва сочаць за творчасцю сваіх юных чытачоў, дапамагаюць ім у самаадукацыі, сумесна з мясцовымі пісьменнікамі і мастакамі робяць грунтоўны аналіз дзіцячых твораў і на яго падставе даюць парады, праводзяць раённыя і гарадскія конкурсы творчых прац.

Сёлета ў абласным творчым конкурсе прынялі ўдзел дзеці ва ўзросце ад 6 да 15 гадоў — больш за 400 чалавек. Яны даслалі 679 работ — вершы, апавяданні, казкі, нарысы, сачыненні, загадкі, малюнкi.

Падводзіліся вынікі ў абласной дзіцячай бібліятэцы імя А. С. Пушкіна. Сюды запрасілі амаль сто ўдзельнікаў злёту — пераможцаў раённых конкурсаў. Працы юных творцаў былі прадстаўлены на выставах «Гучаць беларускаму слову!» і «Колькі талентаў з'явілася...», тэматыка — краявіды Радзімы, сям'я, сябры, чалавек-працаўнік.

Злёт дае пачаткоўцам выдачную магчымасць праявіць сябе, быць пачутымі і прафесійна ацэненымі, сустрэцца з равеснікамі-аднадумцамі, пазнаёміцца асабіста з вядомымі літаратарамі і мастакамі — членамі журы конкурсу.

Сёння мы прапануем вашай увазе некалькі прац юных мастакоў.

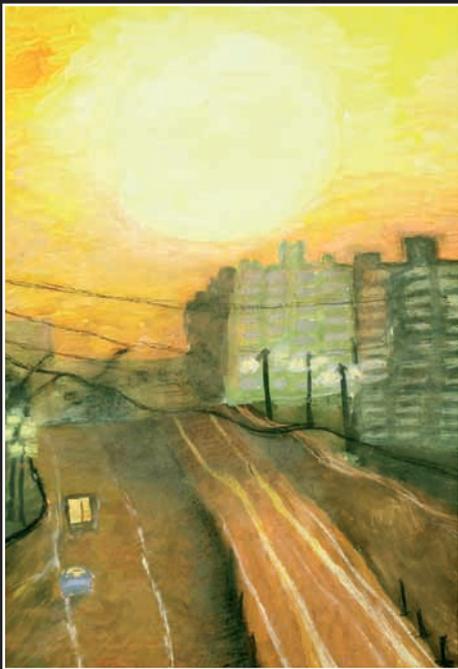
**Алена НЕСЦЯРЭНКА.
Фота Кастуся ДРОБАВА**

Дар'я САЎРЫЦКАЯ. «Нацюрморт»

Алеся ЛІСЦКАЯ. «Погляд у будучыню»

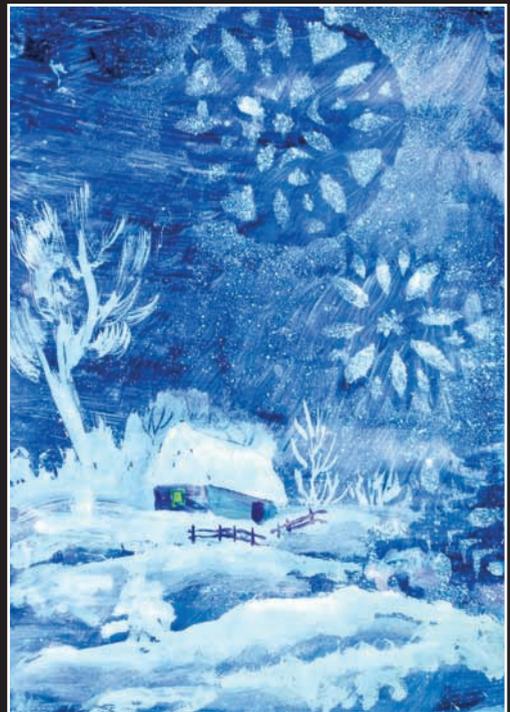
Анастасія ХАДАМАЕВА. «Мой горад»

Ганна КРУПСКАЯ. «Прыпынак Ласі»

Ксенія КІРУХАВА. «Пахмурны дзень у Стоўбцах»

Соф'я ЧАПЕЛАВА. «Зімовы вечар»

З гісторыі «Бярозкі»

Пятрусь МАКАЛЬ

НАМ ПАТРЭБЕН МІР

Свежы ветрык адхінуў фіранку,
Упусціўшы сонейка ў пакой.
І запелі звонка струны ранку,
Нібы ў цымбаліста пад рукой.

Кліча песня ў ясныя абшары,
Ластаўкай працяўшы вышыню.
Што з таго, што за пагоркам хмары
Пагражаюць сонечнаму дню!

Рукзакі за плечы — і ў дарогу!
Добры дзень, зялёная зямля!
Нам твае бясконцыя разлогі
Рэхам адгукаюцца здаля.

Рады мы травінцы, кветцы кожнай,
Бору, што над рэчкай устае.
Сонца — наш нязменны спадарожнік
Ні на крок ад нас не адстае.

Колькі нам адкрыць і звездаць трэба!
Колькі нам пракласці ў свет дарог!
Не глядзі на нас звысоку, неба:
Хутка пераступім твой парог!

Мы засеём радасцю планету,
Мы усмешкамі азорым шыр.
Нам належыць будучыня свету, —
І таму для нас патрэбен мір!

«Бярозка» № 6, 1959 г.

